

VITA S. WILFRIDI EBORACENSIS EPISCOPI AUCTORE EADMERO.

(MABILL., *Acta sanctorum ord. S. Bened.*, tom. III, parte 1, pag. 170)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Ptius Wilfridum, eo nomine primum Eboracensem episcopum scriptis suis celebrare auctores. In primis Beda Venerabilis res ab eo gestas describit in variis Historiæ suæ locis, maxime in lib. III cap. 25, et lib. V cap. 20. Bedæ æqualis accedit Eddi seu Heddius, cognomento Stephanus, qui librum De Vita sancti Wilfridi composuisse fertur apud Joannem Pitseum aliosque recentiores. Is fuit invitatus de Cantia a reverendissimo viro Wilfrido, ut primus post Jacobum cantandi magister Nortanhumbrorum Ecclesis esset, teste Beda in Historiæ lib. IV cap. 2; qua ex consuetudine Wilfridi gesta certo rescire potuit. Post Heddius occurrit Fridegodus, cui Odo Cantuariensis episcopus Vitam ejusdem sancti heroico metro texere præcepit. Legerat Willelmus Malmesburicæ monachus eam Fridegodi scriptionem, de qua hoc profert judicium in lib. I de Pontificibus Cantuariensibus: Exsecutus est id munus Fridegodus quidam versibus non improbandis: nisi quod latinitatem perosus, græcitatem amat.*

Græcula verba frequentat, ut merito dictis ejus aptetur illud Plautinum:

Hæc quidem præter Sibyllam leget nemo.

Huic lucubrationi manum admovit Fridegodus statim post Wilfridi reliquiarum translationem in Ecclesiam Cantuariensem. Ipse etiam Odo, qui Ecclesie Cantuariensi præfuit ab anno 954 in annos quatuor et viginti, Wilfridi gesta descripsisse perhibetur ab Eadmero. Eadmerus vero seu Edmerus monachus, Anselmo Cantuariensi pontifici a secretis, id postea præstitit anno 1121. Sic enim præfixa habet inscriptio codicis manu exarati bibliothecæ Cottonianæ: Vita sancti Wilfridi archiepiscopi per Eadmerum Cantuariensem anno MCXXI. Res ab se descriptas in exordio et in fine approbat auctoritate venerabilium virorum Odonis archiepiscopi et Bedæ presbyteri, nulla Heddi aut Fridegodi mentione facta, tametsi Fridegodi ipsissima verba non raro usurpat. Unde suspicio injicitur num Fridegodi fetum Odoni, qui hortator operis fuit, supponat. Sed tamen ex prologo ipsius Odonis, quem Eadmerus in fine Vitæ ab se compositæ citat, aliam Odonis a Fridegodi lucubratione fuisse conjectura est. Eadmeri fragmentum de translatione corporis sancti Wilfridi recitat Gervasius Dorobornensis monachus in libro De combustione et reparatione

A Dorobornensis Ecclesie; quod fragmentum ex alio Eadmeri opere desumptum est. Eadmeri æqualis fuit Willelmus Malmesburicæ monachus, qui itidem facta sancti Wilfridi recantavit in libro secundo De pontificibus Anglorum, ubi de episcopis Eboracensibus. Post eos omnes Petrus Blesensis, archidiaconus Bathoniensis, librum De Vita sancti Wilfridi composuit, eumque Galsido Eboracensi archiepiscopo dedicavit, ut legitur in Monastico Anglicano, pag. 172, ubi fragmentum ex eodem Petri adducitur. His omnibus annumerandi sunt Anglorum scriptores, in his Thomas Stubbesius in libro De episcopis Eboracensibus, quorum catalogus vetustus existat apud Labbeum in tomo I Bibliothecæ novæ, pag. 522. Ex prædictis auctoribus obvii quibusque sunt Beda et Willelmus. Hic duos exhibemus hactenus ineditos, Fridegodum * extrema quidem parte mutilum; et Eadmerum, cujus lucubrationem ex Anglia accepimus beneficio viri spectatissimi D. Josephi Williamsons, regi ab intimioribus secretis. Heddius diu expectatum, si fors contingat, ut ope amicorum recuperemus, dabimus, Deo dante, in Appendice hujus sæculi, aut alterius insequentis, cum Fridegodi carminum reliquiis.

2. Wilfridi diem natalem expriment tum Martyrologia recentiora, tum vulgata Bedæ historia IV Idus Octobris, tametsi hæc verba intrusa sunt in textum Bedæ, quæ apud Abrahamum Whelocum intra parenthesis conclusa, desunt in exemplari nostro Germanensi, uti et in Aluredi versione Saxonica. Dies certe prædictus est translationis, quo teste Eadmero corpus sancti Wilfridi decentiori loco repositus a Lanfranco est. At quo tandem die vir sanctus ad superos migravit, silent Vitæ scriptores omnes, unus inter vetustos fastorum sacrorum conditores designat diem VIII Kal. Maii, is nempe qui nomine Bedæ vulgatus est metrici Martyrologi auctor in tomo X Spicilegi, his versibus

Egbertus, digna virtutum laude coruscus,
Astrigerum octavis veneranter scandit olympum.
Quoque die præsul penetravit Wilfridus alma,
Angelico vectus cœtu trans sidera cœli.

Celebrior tamen videtur fuisse solemnitas translationis IV Idus Octob., ut patet ex titulo quem Eadmerus post prologum Vitæ præposuit.

* Vide Patrologiæ tom. CXXXIII, in FRIDEGODO.

5. Monachi vitam ab anno ætatis quarto decimo A egit Wilfridus, et regulam sancti Benedicti minime propagavit. Quo vero in loco monasticum suscepit habitum, non ita liquet. Et primo quidem annos natus quatuordecim apud Lindisfarnenses monachos diligenter ea quæ monasticæ castitatis ac pietatis erant, et discere curabat, et agere, inquit Beda in lib. v cap. 19, et necdum quidem tonsus, verum eis qui tonsura majores sunt virtutibus, humilitatis et obedientiæ, non mediocriter insignitus. In quo monasterio cum aliquot annos Deo serviret, animadvertit minime perfectam esse virtutis viam, quæ tradebatur a Scotis: proposuitque animo venire Romam, et qui ad sedem apostolicam ritus ecclesiastici sive monasteriales servarentur, videre. Illic perfectam vitæ monasticæ, hoc est Benedictinæ, adeptus nominam, reversus Lugdunum a Dalfino seu Annemundo loci episcopo tonsus est. Postea Alchfridus, Oswii Nortanhumbroium regis filius Wilfridum in Britanniam regressum, virum, ait Beda, doctissimum, magistrum habuit eruditionis Christianæ. Hujus doctrinam omnibus Scotorum traditionibus jure præferendam sciebat: unde ei etiam donaverat monasterium quadraginta familiarum in loco qui dicitur in Hripum. Hæc Beda in lib. iii cap. 25, ubi Wilfridum abbatem consequenter appellat, ut proinde monastica insignia eo in monasterio suscepisse dicendus sit; paulo post ab Agilberto Gallo, occidentali Saxonum episcopo, in præfato suo monasterio, presbyter factus rogatu Alchfridi. Scotis in synodo Streaneshalensi confutatis, in monasterium Lindisfarnense, ubi Scoti monachi debebant, monachos nostros induxit. Unde ipse apud Willelmum gloriatur, quod primus in Nortanhumbria et verum Pascha, Scotis ejectis, docuerit, et sanctissimi Benedicti Regulam a monachis observari jussit. Complura edificavit cœnobia, Hripense, Hagustaldense, in suo ipsius episcopatu; alia in Cantuariensi; Seleseiense apud australes Anglos, et alia in regno Merciorum. Huc spectant epitaphii ejus hi versus:

Inque locis istis monachorum examina crebra
Colligit, ac monitis cavat quæ regula Patrum,
Sedulus instituit.

Quo in loco regula sancti Benedicti, quam Wilfridus tum in Britannia, tum Romæ didicit et excoluit, Regula Patrum appellatur, uti et diserte apud Ambrosium Autpertum in libro De vita sancti Paldonis abbatis et successorum.

4. Ad seriem gestorum Wilfridi quod attinet, natus est anno 634 aut insequenti, siquidem obiit anno 709, annos natus septuaginta quinque. Adolescens annorum quatuordecim Lindisfarnense monasterium petiit, ibi aliquot annos moraturus. Inde Romam petiit anno circa 653, paulo ante aut certe paulo post mortem Honorii Cantuariensis episcopi, quam eo anno reponit Beda in lib. iii cap. 20. Annis fere quatuor tum in Lugduni mora, tum Romæ exactis, reversus in Britanniam, Hripense monasterium edificavit et abbatis nomine administrat. Anno prope 660 Colmannum, Scotorum antesignanum, refutat in sy-

node Streaneshalensi, tametsi Beda in lib. iii cap. 28 signalat animum 664. Verum Beda non satis sibi constat dum eo loci scribit Agilbertum episcopum Gallum huic synodo interfuisse, ejusque jussu Wilfridum adhuc presbyterum Colmanno restituisse; et tamen Wilfridum episcopum ordinatum esse anno ipso 664 Compendii in Gallia, ex cap. 28, ab Agilberto jam Parisiorum episcopo, qui finita ac soluta concione domum, id est in proprium episcopatum, quem apud occidentales Sæones obtinebat, redisse dicitur cap. 26. Certe in Epitome Saxonica, Bedæ Historiæ subjecta, Agilbertus anno 660 abiisse a Kenwalchio, et Parisiorum episcopatum in Gallis ad Sequanam flumen suscepisse perhibetur. Wilfridus, anno 664 ordinatus episcopus Eboracensis, cum ex Gallia reversus didicisset Ceaddam Ecclesiæ suæ consecratum episcopum, secessit in Hripense monasterium. Dem a Wulfario Merciorum rege accitus, postea venit in Cantiam, ibique presbyteros et diaconos ordinavit, usquedum Theodorus adveniret, ex Bedæ lib. iii, cap. 28, et lib. iv, cap. 2, a quo Ceadda Eboraco pulsus, et Wilfridus in sede sua institutus. Anno 670 Oswius rex Nortanhumbroium cum Romam ire vellet, Wilfridum itineris ducem sibi fieri rogaverat; sed re infecta mortui, apud Bedam in lib. iv, cap. 5. Anno 675 Wilfridus concilio Heorutfordensi, Theodoro præsidente, per proprios legatarios adfuisse memoratur: ibidem. et Anno 677 orta inter ipsum et Egfridum regem dissensione, pulsus idem antistes a sede sui episcopatus, et duo in locum ejus substituti episcopi, Bosa, qui Deitorum; et Eata, qui Berneciorum provinciam gubernaret, cap. 12. interim Wilfridus post biennium Romam pergit, causam dicturus. Confecta re provinciam australium Saxonum convertit ad Christum, ac Seleseiense monasterium edificavit favente Edilwalcho rege. ac, Ceadda itidem conspiciante Vectæ, insulæ populum Christianis instituis imbuit cap. 16. Anno 687, post mortem Cuthberti Lindisfarnensis episcopi, episcopatum Ecclesiæ illius anno uno servabat venerabilis antistes Wilfridus, donec eligeretur qui pro Cuthberto antistes ordinari deberet, cap. 29. et Post longum exilium, annorum videlicet amplius decem, in episcopatum Hagustaldensis Ecclesiæ receptus est ex lib. v cap. 3. Anno secundo (malim duodecimo) Aldfridi, qui post Egfridum regnavit, alius ab Alchfrido, id est anno 697, sedem suam et episcopatum, ipso rege invitante, recepit. Sed, post quinque annos, denuo accusatus ab eodem ipso rege et plurimis episcopis, præsulatu pulsus est, veniensque Romam anno circa 705, a Johanne papa absolutus repedavit in Galliam. Meldis ad extrema vitæ redactus, inducias annorum quinque a Deo meruit. Postea in concilio Niddensi restitutus principio regni Osredi Aldfridi filii, id est anno 705, mortuus est anno ejusdem Osredi regis quarto, post quadraginta et quinque annos episcopatus, teste Beda in lib. v, cap. 20, et quidem viii Kal. Maii anni 709 meuntis. Certe quindecies ternos episcopus annos egisse perhibetur in epitaphio suo apud Bedam relato.

PROLOGUS AUCTORIS

1. Brittan'a (1), quam Angli victis a se proturbatisque Brittanis Angliam vocant et incolunt, omni ex parte Oceano cincta, tam ingenitis quam et undecunque allatis divitiis mirabili copia antiquitus exulerabat: quæ ut terrenis rerum copiis, ita quoque sanctissimorum virorum magna secunditate pollebat. Quorum exigentibus meritis in tantum gratia Dei omnipotentis totam insulam sua munificentia decoravit, ut et cultus circa Dei obsequium circumquaque multiplicaretur, et res tam publicæ quam familiares multa pace felicique prosperitate fruerentur.

2. Sed cum nihil omni ex parte perfectum mundanis rebus natura concessit, cæca damnatrix animi cupiditas dum interdum quosdam ad hoc perduxisset, ut suis rebus contenti esse nescirent; pacis munimenta dirupit, pax dirupta rapinas, incendia, seditiones, bella, omniumque bonorum excidia peperit; quæ nonnunquam a sanctis ejusdem provinciæ viris detrita: nonnunquam, ipsis in immensum malis crescentibus, ii qui mala deterere moliebantur, varia casuum perturbatione attriti. Dum enim studium suum in eo potissimum ponerent, ne perversorum hominum pravitate amissa sui status rectitudine cederent; dumque illi e diverso modis omnibus insudarent, ne i-torum rectitudini ad sui correctionem sese vel ad modicum darent; iidem nequitiam suam modo vi, modo fraudibus exercentes, quos in malitia nequiverant, hos in communi vita socios habere nullo modo volebant. Hinc multi propria dignitate privati, multi a patria eliminati, multi quoque crudelissima morte necati, et a justo iudice Deo gloriosissime coronati. Hæc in primordio coalescentis fidei partim insuper venientibus in se prædicatoribus est experta; hæc in processu ejusdem fidei partim in propriis et in se procreatis prædicatoribus est perpessa; hæc nihilominus eadem fide quaque fundata partim a suis, partim ab externis hostibus, in suis patribus

A Anglorum Ecclesia est atrociter passa. Hinc, ut alia taceam, venerandi antistites Mellitus et Justus Galliam petunt Anglia expulsi; hinc sanctissimus Pater Wilfridus toties a propriæ dignitatis sede rejectur; hinc quoque gloriosissimus rex Eadmundus et beatissimus antistes Ælfegus iniqua morte damnati, martyrii gloria dignissime coronantur; hinc etiam dubio procul vir præclarissimus et excellentissimæ sanctitatis Pater Dunstanus in exilium pulsus fuisse dignoscitur. Sed hæc me brevi attingere suffecerit. Majores etenim nostri de his multa memoriæ digna cognovere, et luce veritatis insignita exinde sua posteris scripta reliquere.

B 3. Et quoniam ea quæ de præfato Wilfrido scripta habentur, non simul in uno, sed in diversis auctoribus sparsa esse probantur; rogatus a nonnullis, quibus me contradicere incongruum duxi; imo, ut verum fatear, ipsius sanctissimi Patris dilectione compulsus, ea quæ sparsim de ipso scripta sunt, nostro opere in unum componere institui. Equidem Beda, nobilissimus gentis nostræ historiæ scriptor, in ipsa historia de eodem Patre per diversa loca nonnulla disserit, et beatæ memoriæ Odo sanctæ Dorobernensis Ecclesiæ pontifex de vita et conversatione ejus quemdam libellum edidit, postquam reliquias ipsius sancti de loco in quo primum positæ fuerant, excepit, et ad ecclesiam totius Britanniæ matrem, quæ in urbe Cantuarberia sita est, magno devotionis honore transvexit. Horum igitur dicta per omnia sequens, pene nihil quod eorum auctoritate roborari non possit, nihil autem ex toto quod contrarium sit, dicturum me tunc confido. Sane quicumque hæc vel legere vel audire dignatus fuerit, precor ut ista me non ita scripsisse accipiat, quasi antiquis, quæcunque sunt hæc de re, mea velim scripta præferre; sed potius cogitet et amicis meis me (ut divi) rogantibus morem gerere, et sancto Dei aliquid obsequium mei amoris et reverentiæ exhibere voluisse.

INCIPIT VITA

Sanctissimi confessoris atque pontificis Christi Wilfridi, cujus festivitas colitur iv Idus Octobris

4. Anno igitur Incarnationis Verbi Dei sexcentesimo tricesimo quarto, regnante in Cantia filio gloriosissimi Edelberti regis Cantuariorum Eadbaldo, et in Nordumbria successore nobilissimi Edwini regis Nordanhumbroiorum sanctissimo rege

D Oswaldo, de inclytâ gentis Anglorum prosapia puer Dei Wilfridus nobilitate natus, et e vestigio cœlesti est prodigio mundo nobilissime designatus. Cum enim beatus puer intempestæ noctis silentio matris prodiret ab alvo, columna ignis supra domum in

(1) Ita non raro apud antiquos scriptum reperitur quam.

Brittania, etiam apud Græcos Βρεττανία nonnunquam.

qua nascebatur cœlitus emissa omnes circumfusæ noctis tenebras radio suæ lucis abstersit. Quique igitur vicinorum tanti luminis magnitudine subito terrore turbati, in domibus proruunt, et stupore affecti singuli quod primo capere poterant arripiunt, et in turbam coacti turbato murmure ad ignem concite curiunt. Ad domum usque pervenientes, flammam, ut cœperat, radios emittentem inveniunt; sed domum et quæcunque vicina nil læsionis pati mirantes aspiciunt. Nemo itaque stupore paventes: « Pape! inquit, quidnam signi hoc nobis innuere putas? nimirum divini est numinis omen. » Et domum irruere volentibus occurrerunt mulieres de domo, dicentes: « Sustinete, sustinete, precamur, quo ruitis? ad causam ignis cognoscendam quem præ oculis habetis tantopere tenditis? non aliam esse quam puerum nunc maternis visceribus editum pro certo noveritis. » Quo cognito, gressu reflexo in sua redeunt, magnalia Dei sua devotione venerantes. Quid ad hæc dicendum? antiquum Moysi famulo Dei ostensum in rubo miraculum videmus, cum ecce in domo pueri Dei ignis æstuat, nec comburit; flamma emicat, nec aliquid consumit. Et illud quidem antiquitus factum quid signi protulerit, jam mundus agnovit. hoc autem in seipsa experita pene totius Anglici regni nobilitas didicit. Re etenim ipsa probatum est, quod sicut olim Dominus populum suum ex Ægyptia servitute liberaturus, ipsius liberationis ministerium Moysi per ignem rubi demandavit; sic et nunc idem Dominus aliam populum suum a tenebris vitiorum educturus, quem ejusdem educationis magisterium habere delegerit, per emissum cœlitus ignem designavit.

5. Primordia ergo vitæ beatissimus Pater Wilfridus tantæ nobilitatis signo accipiens, cum esset pueri bonæ indolis, eidem nobilitati sua industria morum nobilitatem superaddere studuit. Unde ætatem moribus transiens, nil puerilis levitatis, nil insolentiae in suis moribus admittere voluit; sed ita se tempore adhuc teneræ ætatis modeste et circumspecte in omnibus gerebat, ut merito a majoribus quasi unus ex ipsis amaretur, veneraretur, amplecteretur. Vultus enim magnæ venustatis, sed in habitu vultus erat ei multo venustior mos probitatis. Facundæ, ut id ætatis tenor admittere poterat, munia linguæ, non garrulitati vel detractiōni aut contentioni, sed iis quæ Dei sunt summo studio dedicavit. curabat.

6. At postquam perfectioris ætatis attigit metas, defuncta matre, statuit natales relinquere fines, quo liberius posset Domini servitii operam dare. Quod ubi patri suo retulit, libenter ejus votis ac desideriiis cœlestibus annuit, eumque salutariibus cœptis insistere jussit. Ubi vero quartum decimum ætatis explevit annum, comitatus munimine Dei, venit ad reginam Eanfledam nomine: a qua benigne susceptus et aliquandiu magno cum honore detentus, innotuit sibi propositum suæ mentis in eo quam potissimum esse, ut relicto sæculo Dei se manciparet

obsequio. Quo regina venerabilis cognito, multum ejus animi virtute lætata, consilium simul et auxilium tantæ rei perficiendæ devota mentis alacritate largita est. Et quoniam eundem virum monasticam singulari vitam præferre cognovit; eum, ut ipsi placuit, ad insulam Lindisfarnensem venire, et monasterio monachorum sociari fecit. Quo constitutus, diligenter ea quæ monasticæ castitatis ac pietatis erant ediscere curabat et agere. Et quoniam acris erat ingemi, didicit quanto citius psalmos et aliquot codices, necdum quidem attonsus, verum eis quæ tonsura majores sunt virtutibus, scilicet humilitatis et obediendiæ, non medioeriter insignitus. Propter quod a senioribus et cœtaneis suis justo colebatur affectu.

7. In quo monasterio cum aliquot annis Christo serviret, animadvertit paulatim adolescens, minime perfectam esse virtutis viam, quæ tradebatur a Scotis, proposuitque animo Romam venire, et qui ad sedem apostolicam ritus ecclesiastici sive monasteriales servarentur videre. Quod cum fratribus referret, ejus propositum laudaverunt, eumque id quod mente disposuerat perficere suadebant. At ille confestim veniens ad prædictam reginam, indicavit ei desiderium sibi inesse apostolorum limina visitandi. Quæ delectata bono adolescentis proposito, misit illum Cantiam ad regem Erconbertum, qui erat filius avunculi sui, postulans ut eum Romam honorifice transmitteret, quo tempore ibi gradum archiepiscopatus Honorius, unus ex discipulis beati papæ Gregorii, servabat, vir in rebus ecclesiasticis sublimiter institutus. Ubi cum aliquantisper demoratus adolescens animi sagacis, diligenter iis quæ inspicebat discendis operam daret, supervenit illo alius adolescens nomine Biscop, cognomento Benedictus, de nobilibus Anglorum, cupiens et ipse Romam venire. Hujus ergo comitatus rex beatum Wilfridum sociavit, atque ut illum Romam secum perduceret jussit.

8. Qui cum Lugdunum pervenissent, a venerabili Dalfino ejusdem civitatis archiepiscopo honorifice suscepti sunt. Wilfridus a pontifice detentus, Benedictus Romam usque profectus est. Delectabatur etenim antistes prudentia verborum strenuissimi juvenis, gratia venusti vultus, alacritate actionis, constantia necne maturitate intentionis. Unde quæque necessaria habebat, ipsi cum sociis ejus, dum secum esse volebant, abundanter tribuebat. Qui et Leato Wilfrido partem non modicam Galliarum regendam obtulit, ac filiam fratris sui virginem, si conjugem ducere vellet, ei se daturum fore promisit, quatenus ipse illi in patrem, et ille ipsi esset tali conjunctione in filium. At ille gratias agens pietati quam erga se, cum peregrinus existeret, dignaretur habere, respondit sibi magis propositum alterius conversationis inesse, et ob hoc relictâ patriâ Romam ire cœpisse. Quibus antistes auditis, dato itineris duce, simul et iis quæ tantæ viæ necessitas posebat copiose impensis, ipsum Romam transmisit, obse-

crans et multa prece contestans, quatenus de Roma A
rediens ad se declinaret.

9. Ut autem Romam venit, beatissimi apostolorum principis limina orandi gratia petit: et egressus, germani beati Petri, eadem causa ductus, oratorium est ingressus, humique prostratus hac prece fertur pum apostolum, quem mente presentem videbat, palam rogasse: « Piissime apostolorum Dei, frater beatissimi apostoli Petri, en ego peregrinæ provinciæ civis ad tua limina veni, veniam pro peccatis meis postulaturus. Precor te igitur per pietatem, quam cæteris præstare totius orbis attestazione probaris, ut veniam peccatorum, quam per te obtinere confido, non quæram in vanum, ne mihi tantæ progressio viæ procedat incassum. Verum, ut experiar, vincula meæ impietatis per merita tua solvi; solve, quæso, B impedimenta ingenii mei et linguæ meæ, quatenus verbi Dei mysteria corde percipere, et diserto elocutionis modo eadem alius valeam insinuare. » O fides famuli Dei, o insigne pietatis indicium apostoli Dei, o larga benignitas et benigna largitas clementiæ Dei! Non citius orationis verba complevit, quam vivacissimum mentis ingenium et promptissimum elocutionis modum sese percepisse cognovit. Redit in se, et gratiosus miratur se ipsum qui fuerat jam non esse.

10. Romæ agitur degens, orationique ac meditationi rerum ecclesiasticarum quotidiana, ut animo proposuerat, instantia mancipatus, pervenit ad notitiam viri sanctissimi atque doctissimi, Bonifacii videlicet archidiaconi, qui et consiliarius erat apostolici: C
cujus magisterio et amicitia felix, quatuor ab eo libros Evangeliorum, rationabilem Paschæ terminum, aliaque nonnulla quæ in patria sua nequiverat, didicit.

11. Ecclesiastica igitur disciplina magnifice imbutus et apostolica benedictione perfusus, in iter rediit, Dallinu u episcopum de suo reditu valde suspectum lætus adit, eique tribus annis fida societate adhæsit. A quo attonsus, in tanto est amore habitus ut illum sibi hæredem facere cogitaret. Sed ne hoc fieri posset, antistes est crudeli morte peremptus, et Wilfridus ad suæ potius, hoc est Anglorum gentis episcopatum reservatus. Siquidem regina Francorum ea tempestate sævam Ecclesiæ Christi tempestatem intulerat. Nam dæmoniaci furoris igne D
succensa, fortunis omnium bonorum inhiare, inhians rapinis et depredationibus æstuarè, æstuanis atroci multos examinatione damnare, et damnatos immani mortis feritate necare. Unde, ut alia taceam quæ in innumeros quasi minores crudelia exercuit, octo ecclesiarum Patres ense peremit, cum quibus et prædictum venerandum antistitem pari huic vitæ pœna mortis exemit. Quem usque ad locum suæ neci dispositum Wilfridus secutus est, cupiens pro eo, si concederetur, aut certe cum eo, si permitteretur, simul gladio mori. Verum ne id fieret episcopus molis omnibus interdixit, et ne tantum flagitium flagitis suis gladiatores adjicerent, Christi miseratio sanctique vii peregrinatio interdixit; quodque tunc tem-

poris magno terrori quamplurimus erat, sua scilicet Anglorum natio interdixit. Corpus tamen occisi debito honore tumulavit, sicque Angliam prospero cursu repedavit.

12. Præfuit eo tempore genti Nordunhumborum Christianissimus rex Oswius, successor beatissimi regis et martyris Oswaldi, qui Oswius filium suum Alfridum regni socium sibi constituit. Fuere autem utrique reges in Christiana religione ferventes, Ecclesiarum diligentissimi cultores, et catholicarum doctrinarum studiosissimi auditores, amatores, sectatores. Cum ergo beatus vir Dei Wilfridus in patriam esset reversus, fama sanctitatis et prudentiæ ejus, fama eloquentiæ et apostolicæ doctrinæ ejus, circumquaque mira celeritate innotuit, nec non ad aures prædictorum principum ingenti cum laude processit. Sanctitas quoque et insignis amor Christianitatis, qui regum corda repleverat, notitiam sancti nequaquam fugere poterat. Ex hoc curiæ regis Alfridi præsentatus, humane suscipitur, brevi, quod antea solo auditu in eo sciebatur, ipsa cognoscitur, et eo regali amicitia familiariter associatus. Probitas etiam integritatis vitæ, quam fama primo vulgaverat, et prudens simplicitas simplexque prudentia quæ in illo ad omnes humilitate vigeant(?) non modo regi, verum et omnibuseum charum exhibebant. Tribus ex hoc annis regalem curiam fovit, et virtute animi gratiam, gloriam, honorem sibi comparavit. Unde et regio munere auctus tam mobilibus quam immobilibus rerum bonis, etiam inter animales homines clarus erat. Super hæc quoque Ripensi Ecclesia cum iis quæ sui juris existerant, regali munificentia donatus est. Ex eo autem summa cura procurabat, quatenus opes suæ magis transirent in victum indigentium, quam servaret eas more avarorum opes suas recondentura.

13. Interea venit ad regem episcopus occidentaliū Saxonum, nomine Ailbertus, vir sanctus et ecclesiasticis disciplinis apprime institutus, qui et eidem regi magno fuerat familiaritatis amore conjunctus. Hic, rogatus a rege, Wilfridum ad presbyteratus officium promovit, utpote quem sacerdotio fungi dignissimum esse cognovit. Mota est autem ea tempestate quæstio de observatione Paschæ, quæ magna et frequens eatenus existerat, probantibus simul et confirmantibus eis qui de Cantia et Gallis advenerant, quod Scotti diem Dominicum Paschæ celebrarent contra morem universalis Ecclesiæ. Nam Scotti usque ad id temporis scripturarum serie hac de re disputante non plene edocti, sæpe Dominicum Paschæ diem celebrabant cum esset Dominica dies in Palmis, ea re quod ipsa die decima quarta luna esset, quæ terminus est diei Paschalis. Istiusmodi sectæ vir sanctissimæ vitæ Aidanus suo tempore grande firmamentum fuerat intantum, ut a cunctis quasi æquo animo toleraretur, dum eximia in opere Dei morum ipsius conversatio consideraretur. Sed, illo defuncto, Finanus, vestigia sectæ illius per omnia sequens, in episcopatum ejus subrogatus est: quo nihilominus huic vitæ modum faciente,

Colmannus in sectam amiborum sedemque successit, A
 cujus temporibus gravior de paschali observatione
 atque aliis ecclesiasticæ vitæ disciplinis controversia
 versata est. Quapropter merito movit hæc quæstio
 sensus et corda multorum, timentium ne forte ac-
 cepto Christianitatis vocabulo in vacuum curerent
 aut cucurissent. Pervenit et ad ipsas principum
 aures, Oswii videlicet regis filique ejus Alfridi, quo-
 rum primus a Scotis edoctus atque baptismi sacra-
 mentis imbutus, nihil melioris propositi existere
 posse credebat, quam quod a suis doctoribus acce-
 perat. Porro sequens potioris fidei privilegio pri-
 mum præcedens, Romanæ et universalis Ecclesiæ
 ritum omnibus antestare ratum habebat. Siquidem
 Christianissimus et doctissimus vir Wilfridus, qui et
 Romæ (ut prædiximus) ecclesiasticæ disciplinæ multa B
 documenta acceperat, et penes Dalphinum Galbarum
 pontificem Lugduni nonnullis imbutus exstiterat,
 eum suo magisterio rationabili atque catholica eru-
 ditione informaverat, ac informatum omni scrupu-
 lositate sublata in veræ fidei stabilitate firmaverat.
 Mota ergo (ut prælati sumus) quæstione de paschali
 observatione, dispositum est, ut synodus cogi, et
 hæc quæstio deberet ventilari terminarique. Vene-
 runtque illo reges ambo, pater scilicet et filius,
 magnopere deprecantes ut eis adesse dignaretur
 Spiritus sanctus. Venit itaque jam dictus Ailbertus
 antistes, Alfridi regis amicus, cum beato Wilfrido et
 suo Agathone presbyteris: contra quos Colmannus
 cum suis clericis venit, et Hildem abbatissam, sectæ
 suæ fautricem, cum aliis pluribus secum in synodum C
 duxit.

14. Silentio itaque facto, primo rex Oswius præ-
 fatione præmissa tali fertur modo locutus: « Hacten-
 us, Patres venerandi, schisma in Ecclesia Christi
 exortum eo quosdam minus veritati studentes per-
 duxit, ut his in anno (quod dictu quoque nefas esse
 probatur) sanctum Pascha sit celebratum. Cujus
 tamen rei causam bene considerantibus non adeo
 mirum videtur. Dum enim ipsi arietes iter diversum
 arripiunt, greges etiam post se diviso tramite
 rapiunt. Ubi plane miseriam est videre, cum ad re-
 gnum via sibimet contraria tendunt, quo communi
 proposito fidei propeitate contendunt: et qui viam
 individuum perveniendi ad vitam solummodo Chri-
 stum noscuntur habere, absonum valde absurdum-
 que fore dignoscitur, ipsum Christum in suis mys-
 teriis velle dissona observatione dividere. Ea re in
 hanc me sententiam ipsa rationis necessitas potiss-
 mum duxit, quatenus utriusque partis defensores
 una venire jussio nostra constringeret, quo utrinque
 ratione audita, quid sequendum, quid fugiendum
 sit, discusso erioie queamus inspicere. Quapropter
 tu, Colmanne, qui præcipue contra morem univer-
 salis Ecclesiæ Pascha celebrare a nonnullis calum-
 niaris, causæ tuæ, inquam, et ego tecum similis
 observationis coarguor, primo propugnator assiste;
 quatenus auctoritate qua nititur agnita, si tanta
 est, *Est amodo nostra sub eadem auctoritate a tantis*

calumniis observatio libera. Quod si ea qua nite-
 ris minus firma auctoritate victus exstiteris, profecto
 nec me, nec quemlibet meorum tuæ sectæ ulterius
 sectatorem habebis. »

15. Tum Colmannus: « Pascha, inquit, a quarta
 decima luna usque ad vicesimam celebramus, et
 celebrandum confirmamus, et ita fieri oportere
 validæ auctoritatis firmamento comprobamus. Bea-
 tissimus etenim Joannes apostolus et evangelista,
 Domini Jesu tam familiaris conviva, ut supra p. eius
 ipsius in Cœna recubuerit, eodem quo nos ordine
 illud celebravit, et in omnibus quibus præfuit Eccle-
 siis celebrandum fore sua auctoritate præfixit. Hoc
 per successionem prudentum et æque sanctissimo-
 rum virorum ad nos usque perlatum, hoc nostro-
 rum doctrina majorum in nobis stabili firmitate
 fundatum, hoc a nobis antehac inviolabili observa-
 tione servatum, et firmamus nulla ratione non esse
 servandum. »

16. Quo hæc et hujusmodi nonnulla dicente, jussit
 rex et Ailbertum suæ morem observationis in ne-
 dum proferre, ut sciretur quo principio, cujusve
 niteretur auctoritatis institutione. Respondit Ailber-
 tus: « Loquatur, obsecro, vice mea Wilfridus
 presbyter, quia unum ambo sapimus cum cæteris
 qui hic assident ecclesiasticæ traditionis cultoribus;
 et ille melius ac manifestius ipsa lingua Anglorum,
 quam ego per interpretem, potest explanare quæ
 sentimus. » Tunc Wilfridus ad jussum regis exorsus,
 Colmannum non modo auctoritate beati Joannis
 falso niti aperta ratione monstravit, verum et contra
 Joannem et contra legem et Evangelium, necne
 doctrinam apostolorum, imo et contra universalis
 Ecclesiæ morem cum senite in paschali observa-
 tione probavit. Quam probationem idcirco scribere
 supersedimus, ne in re huic opusculo non necessaria
 aliquod fastidium legentibus inferremus. Si quis
 autem eam velit, in nostræ, hoc est Anglorum,
 gentis historia requisitam inveniet. Hac ergo omissa,
 vitam beati viri, ut cœpimus, ordine prosequamur,
 prout ipse, de quo loquimur, nos adjuvare dignatur.
 Finito conflictu contentioneque soluta, Ailbertus
 domum rediit; Colmannus vero, suæ sedis episcopa-
 tu dimisso, Scotiam petiit, quoniam ecclesiasticis
 traditionibus suas traditiones postponere noluit.

17. Vir autem Domini Wilfridus ex hoc magnæ
 apud omnes est venerationi habitus: quippe qui et
 divinis eruditionibus præclare imbutus, et Dominicis
 comprobatus erat operibus magnifice fultus. Quapro-
 pter a rege Alfrido totius plebis acclamatione ad
 pontificatum eligitur, sed ipse gravi reclamationis
 adnusu ne id fiat obsistere nititur. Tandem impor-
 tunitate omnium victus, id a rege petivit, ne se
 inordinate ordinari in Britannia permetteret: ve-
 rum ut tanta res secundum instituta canonum ex-
 pleti valeret, ordinandum sese in Galliam mitte-
 ret. Venerabilis nempe Deusdedit sanctæ Cantua-
 riensis Ecclesiæ archiepiscopus jam huic vitæ
 substractus fuerat, nec in tota Britannia episcopus

aliquis canonice ordinatus supererat, excepto Wine o cidentalium Saxonum episcopo. Ailbertus siquidem, cujus paulo ante meminimus, relicta Brittania, Pansiacæ civitatis episcopatum sortitus erit. Cum igitur ita se res habebat, quod petebatur rex promptissime annuit, et consilio patris sui Oswin beatum Patrem ad regem Galliarum direxit, rogans et obsecrans quatenus virum honorifice susciperet, atque in gradum pontificatus sua auctoritate sublimari præperet. Igitur, prout dignum fuit, a rege honorifice suscipitur, ad Ailbertum episcopum cum mandatis dirigitur, quibus ut summa honorificentia servum Domini ad ordinem episcopatus promoveat iubetur. Qui mandatis graciosus obtemperans, eum cooperantibus undecim episcopis honorifice consecravit.

18. Quo post ordinationem suam in transmarinis partibus demorante, ii quorum sectæ pravitas per eum pridem detecta fuerat atque dejecta, rependendarum injuriarum sese jam tempus opportunum accepisse putantes, regem Oswium fraudulenta caliditate convenientes circumveniunt, circumveniundo in eam sententiam ducunt, quatenus Ceaddam Eboracæ civitatis episcopum fieri jubeat, ne Ecclesia d. utius carente pastore fides Christi quamlibet jacturam incurrat: præsertim cum penitus, inquit, ignoretur quo Wilfridus devenerit, quem ad ipsius Ecclesiæ regimen ordinandum in Galliam Alfridus direxit. Hac ipsorum versutia rex Oswius incaute præreptus, dato præfato Ceaddæ ipsius Ecclesiæ pontificatu, misit eum Cantiam in gradum sacerdotii consecrandum. Quo cum suis veniens et eandem sedem pastore viduatam inveniens, inde divertit, prædictum Wine episcopum adiit, ut episcopus ab eo consecraretur obtinuit. Assumptis ergo duobus de gente Brittonum episcopis, qui contra scripta canonum erant ordinati, eundem Ceaddam pari modo inordinate ordinavit.

19. Ordinatus autem Eboracensi Ecclesiæ prælatus est, cum non post multos dies beatus Wilfridus patriam redire instituens navem ingreditur, et aliquandiu felici cursu navis æquoreos fluctus transvehitur. Jam autem medio navi transitu, et beato viro cum suis clericis in ea quæ Dei sunt corde et ore intento, ventis mutatis validissima tempestas exoritur. Qui magna vexatione quassati, tandem in regionem australium Saxonum, quam non noverant, projecti sunt. Fluctibus vero in sinus suos ita illic retractis indigenæ adhuc gentili errore devincti advolant, navem et omnia quæ in ea erant in jus suum vindicare volentes; et id propositi obstinato corde tenentes, ut aut captivarent, aut morte sibi resistentes involverent. Quo vii venerabilis agnito copiosam eis pecuniam obtulit, et quatenus ab intentione sua recederent humili postulatione admonuit. At illi ferociores ex illius verbis effecti, nil se ab eo pro ipsorum dimissione sumptuos fore proclamant, quum etiam non modo omnia sua, verum et eundem ipsum in jus proprium se accepturos nulla

A causa vetante confirmant. Quid igitur negotii terro intendere socii pontificis intelligentes, præmissa supplicatione ad Dominum arma arripiunt, magis volentes more virorum fortiter bello occumbere quam ignava captivitate longioris vitæ spatio servando producere. Quod ubi a paganis cognitum, aciem struere, ac in populum Domini tela dirigere festinabant. Stans quoque princeps sacerdotum idolatriæ coram paganis in tumulo excelso, suis magicis incantationibus suos quasi benedicendo confortare, ac socios famuli Dei maledicendo satagebat enervare. Cui operi cum quantum sua intererat, summo studio mente, voce manumque vacasset, juvenculus quidam minister hominis Dei funda lapidem jecit, et eundem magum trajecta fronte dejecit, B exstinxit. Rediit mox ad memoriam viri Dei antiquum per David factum in Goliath miraculum Dei, cum subito mire paganorum tumultus exoritur, et in discerptionem Christianæ partis vires omnium exeruntur. Quid plura? insurgunt acies, miles Christi sese prosternit in preces; Domino autem pro suis pugnante, inimica manus confusa et victa discedit. Sed post paululum multiplicior in idipsum et immemor redit aciem struit, tela in vacuum dirigit. Tela non vacua recipit, pars maxima ruit, et pars residua fugit. Et quid morer? jam tertio victi cum se ad quartum prælium cum rege suo præpararent, meritis beati Wilfridi multo ante horam mare effluxit, navem extulit, et sanctum Dei cum omnibus suis, C quinque solummodo ex sociis percitis, prospere in Sandicum portum evexit. Quod inimici videntes, maxima confusione in sua remeant, et servum Domini læta serenitate victorem abire gemebundi deploant.

20. Patrio itaque portu patriaque positus, confestim sibi rumor innotuit, qualiter suæ sedi Ceadda substitutus antistes sit. Qui pro re nihil omnino perturbatus, placido vultu et hilari pectore Ripum perrexit; ibique servitii Dei intentus, magna mentis stabilitate per aliquod tempus in secretiori habitaculo degit. Sed quia civitas supra montem posita nequit abscondi, a multis et præcipue nobilibus frequentabatur, eximie sanctitatis ejus fama permotis. Rex quoque Merciorum, nomine Wulfarius, vir Deo D valde devotus, famulum Christi adiit, eumque ut loco cederet secumque maneret importuna vii prece deflexit; et compos suæ voluntatis effectus, ingenti beatum Patrem dilectionis affectu coluit, teris et honoribus auxit.

21. Metropolitana vero sedes totius Angliæ, dum hæc ita fierent, pastore carebat, defuncto (ut prædiximus) archiepiscopo Deusdedit. Et quoniam tanta sedes absque episcopali providentia esse nequibat, rex Cantuariorum Egbertus beati Wilfridi prudentia sanctitateque audita, ad ipsum misit quam humilima eum supplicatione contestans, ut Ecclesiam viduatam sua dignaretur præsentia visitare, opæ consolationis erigere. contra spirituales nequitias cruce suæ admonitionis protegere, et quæque tenor

ecclesiasticæ traditionis expeteret, in ea pontificali auctoritate statuere. At ille tali in causa reniti fas esse nequaquam existimans, regiæ voluntati assensum præbuit. Ad ecclesiam igitur venit, et quæ per Spiritum sanctum agenda cognovit, sedulus inibi administravit. Is primus erat, qui inter episcopos de Anglorum gente creatos catholicum vivendi morem Anglorum Ecclesiis tradere didicerat : unde et per plura catholicæ observationis moderamina quaque per easdem Ecclesias sua doctrina diffundebat. Quare factum est ut, crescente per dies institutione catholica, Scoti omnes qui tunc morabantur inter Anglos, aut his manus darent, aut ad suam patriam repedarent.

22. Beatus autem Wilfridus, prout ei facultas inerat, hac illac propter verbum Dei disseminandum magna populi frequentia comitatus peregrare consueverat. Quod cum tempore quodam faceret, devenit in locum ubi natus fuerat atque nutritus. Cujus loci indigenas verbo vitæ cœlestis emutrens, multos ab amore terreno avertit, et ad amorem omnipotentis Dei convertit. Unde factum est ut plures ibidem cellas Domino servite volentibus institueret, et quonam pacto eorum vita componi deberet, unumquemque prudenter instrueret. Sicque per tres continuos annos modo Cantuariensis Ecclesiæ dispositioni, modo illorum exhortationi et illorum correctioni suæ providentiæ curam impendit. Et licet episcopalis cathedræ proprium locum nusquam haberet, tamen episcopali officio studiose intentus satagebat qualiter diabolo sua vasa eriperet, et ea Domino Christo conciliaret, atque in sanctæ conversationis proposito corroboraret.

23. Emenso autem spatio trium annorum, Theodorus a Vitaliano papa archiepiscopus consecratus et missus, Cantiam venit : susceptaque sede pontificatus in metropoli civitate, mox secundum quod vigorem ecclesiasticum decebat, ea quæ circumquaque emendanda erant, summa prudentia et pontificali auctoritate in melius mutare studebat. Ut vero comperit Ceaddam contra canonum statuta in episcopatus gradum fuisse consecratum, publica illum increpatione redarguit, et quod degradari jure deberet paulo districtius minatus est. At ille, ut erat magnæ humilitatis et mansuetudinis vir : « Si me, inquit, asseris contra scita canonum ordinatum, libenti animo exordinari concedo, cum profecto nunquam tanti apud memetipsum exsiterim, qui loco hujusce regiminis vel ad horam præesse debuerim; sed obedientiæ causa jussus subire, hoc licet indignus consensi. » Qua responsionis ejus humilitate Theodorus accepta, dixit cum nequaquam gradu sacerdotum se velle privare. Verum quia (ut diximus) inordinate ad tantum ministerium fuerat ordinatus, ipse ordinationem ejus canonica ratione consummavit. Sed ille considerans se non juste episcopatum alterius episcopi obtinuisse, poenitentia ductus elegit potius tali honore carere quam alterius cathedræ ulterius injuste præsidere. Discessit

igitur episcopatu, et ad monasterium suum, quod erat in Lestingesei, privatus secessit.

24. Porro Theodorus beatum Wilfridum in episcopatu Eboracensis Ecclesiæ restituit, nec non et omnium Nordanhumborum, sed et Pictorum, quousque rex Oswius imperium protendere potuerat. Sicque vir sanctissimus et animam suam in patientia possedit, et multiplicatus honore, quod suum fuerat, totius populi exultatione recepit. Quo tempore regno Merciorum Wlfarius præsidebat, cujus paulo ante meminimus. Qui cum mortuo Jaramanno episcopo sibi suisque alium a Theodoro dari peteret, non eis ille novum voluit episcopum ordinare, sed præfatum venerabilem Ceaddam eis dedit. Beatus vero Wilfridus suis redditus, egregia mentis instantia operam dabat, quatenus et ea quæ longa vetustas aut invidia dissolverat, in ecclesiis restauraret, et quæ in subditorum suorum moribus oculos magni Dei offendere poterant, eliminaret. Quibus operibus quanto magis intendebat, tanto se in majori virtutum exercitio constringebat, ut subjectis in ejus vita esset videre, qua diligentia deberent verborum ipsius documenta suscipere.

25. His autem quæ destructa repererat in integrum restituit, ecclesiam in honorem beati Petri apostolorum principis a fundamentis consumnavit, et eam multo decore sub immensa principum ac populorum frequentia consecravit. Ut autem ventum est ad sui sermonis officium, luce clarius visa sunt Dominica in ea verba compleri : *Non vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris mei qui loquitur in vobis* (Matth. x, 20). Quod ea re plane licet considerare, cum et populus in Dominum magna sit dilectione ex illo affectus, et corda principum tanto timore et amore Dei sint accenso, ut non solum ea quæ prius ad jura ipsius ecclesiæ pertinebant, ad vocem illius testamenti confirmarent, sed et quædam de suis ipsi ecclesiæ condonarent. Triduo post hæc omni turba secum detenta, pane vitæ tam cœlestis quam terrestis eam copiose refecit. Ecclesiam præterea magnis muneribus et ornamentis decori domus Dei competentibus ditavit. Et cum hæc opera laude dignissima faceret, uti mortiferam pestem laudem fugiebat humanam : ac sic positus in medio populum, omnibus erat speculum et informatio operum bonorum.

26. His ita sese habentibus, omnipotens Deus ut merita famuli sui quanti penderet mundo demonstraret; quæ interiorum luce virtutum primo profudit, etiam exteriorum exhibitione miraculorum decorare voluit. Hinc est quod die quadam cum venerabilis pastor oves Dei verbis et fidei sacramentis imbueret et antiquo humani generis hosti in eis jus dominandi auferret, atque per sacri chrismatismis unctionem septiformis gratiæ Spiritum jam baptizatis traderet, ecce per effusas turmas mulier nimio dolore afflicta ministro Dei occurrit, defunctæ funera prolis miserabili deportatione in ulnis ostentans. Quo viso Pater obstupuit, hæsi:que loco, paulumque

ab incepti operis ministerio se cohibenti orlata mulier acri doloris nimietate turbata prior incubuit, gemituque præpedita vix in hæc verba erupit : « En, inquit, bone domine, quem ad impositionem manûs tuæ confirmandum in Christo portare decreveram, jam non solum ad confirmandum, verum primo ad resuscitandum a mortuis tuæ sanctæ pietati piæque sanctitati apporto. Christum tuum prædicas omnipotentem, quod precor operibus proba, et meum a morte filium unigenitum suscita. Et quanti hoc est omnipotentiae suæ parvulum suscitare, et mei doloris stimulos effugare? revera nihili. Quapropter in hoc peto quæ prædicas rata esse potentes ostende, ut ad meam consolationem unicum filium meum restituas vitæ. » Ingeminat querulas voces, cujus vehementi gemitu coacti sub uno convolant omnes. En plangor grandis. Tandem compassus venerabilis Domini servus, agit tacitas sancto sub pectore grates, quod turba nondum perfectæ fidei novit regere clementiam Domini Christi; moxque solo fusus et faciem lacrymis perfusus : « O Domine Pater, ait, non ad merita mea, sed ad tuæ pietatis opera, precor, placatus attende, et ærumnis hujus mulieris opem tuæ consolationis impende, restituendo incolumem filium suum per Jesum Christum Dominum nostrum unigenitum Filium tuum. » Quo dicto surrexit, et caput defuncti dexteræ manus extensione tetigit : cui ad ejus tactum caput exagitantis vir Dei manum porrexit, et erectum vivum incolumemque cunctis exhibuit. Vulgus in nimios admirationis ac laudis clamores excitatur, et fide plenissima in Christianæ legis observantia consolidatur. Puer redivivus in Christo per manus impositionem confirmatur, matris cum gaudio redonatur eo pacto ut septem annis materna cura nutritus viro Dei restituatur. Quod post præfinitum tempus ne feret patre suo interdicante, exsul ad externos fugit cum prole Britannos, sciens videlicet puerum nequiquam contra viri Dei præceptum in proprio secum posse manere. Quod tamen sua fuga ei contulit. Post parvi temporis dies præfectus quidam juvenis parentibus puerum in manus Patris reduxit, quem protinus servitio Dei mancipavit, et bene instructum pluribus imitabilem in sancta conversatione postmodum fecit. Hinc quique perpendite quid signi prætulerit super ejus cunabula cœlitus emissum lumen radiantis flammæ.

27. Ea tempestate regnum gentis Anglorum genino decore nitēbat, cum et reges Christianitatis amore fervebant, et pontifices divini operationem mysterii summo studio exercebant. Hinc regalis providentiæ hoc potissimum per se gerebat quosque subditorum magis a pravitate morum abstrahere, quam cupiditate animi res eorum diripiendo distrahere; nec ulla eis cura fuerat quam subditis, sed quam bonis ipsi regnarent. Hinc nihilominus sacerdotalis apex sui officii plenissime compos exstiterat, eis solummodo sua diligentia operam præbens, ad quæ ipsi s erdinis institutor et auctor Deus ipsum

A instituit. Hæc propter summa quies erat plebi legalia jura tenenti, tera frugibus et tranquillitate opima suis cultoribus non modo egestatem colēbat [f. tollebat], sed et operi Dei absque sollicitudine sæcularium rerum curam impendere permittebat. Classica dira silent, nec latronum incursio formidatur. Quid plura? ut cuncta brevi edicam, promicat Ecclesia pacato fœdere nexa. Quæ ut diabolus vidit, propria sibi malignitate invidit, et tractans secum pacis interruptioni causas invenit. Spiritu namque superbiæ suæ invadit gentem Pictorum in tantum, ut ea gens (quod semper ferre consueverat) bello a se tentaret excutere jugum Anglorum. Præfuit eo tempore regno Nordanhumbiorum Ecthidus filius Oswii regis, qui patri suo in regnum successerat, vir in armis strenuus, et beati Wilfridi amicitias vehementer astrictus. Hic ergo pontifici negotium Pictorum quod incumbebat exposuit, atque ut rebus opem suæ intercessionis ferret supplici prece admonuit. Cujus dehinc benedictione vallatus atque sanctissima oratione comitatus, cum parva militum manu Pictis occurrit, Pictosque occursantes catervatim prostravit, et Pictorum tumorem gladii ultione repressit. Et quid morer? dat stragem late, redeunt in colla catenæ: sicque victoria læta potitus rediit, et eximias propugnatori suo gratias egit. Hoc modo genti Anglorum pax restituta per annos aliquot mansit. At regno Merciorum post hæc in dissensionem elato, rex præfatus armis pacem revocare desiderans, obvius eidem regi in Lellum processit, pugnam commisit, quam quærebat pacem, duce fugato exercituque prostrato, victor obtinuit. Ea nimirum re hinc regi sic processit, quo Deus ostenderet preces beati Wilfridi ante se penitus cassari non posse. Nec mirum. Qui enim in Evangelio dixit *omnia fore possibile credenti* (Marc. ix, 22), merito illi quem et fide catholicum, et in operibus ejusdem fidei præcipuum ipsa Domini sapientia vidit, quæ juste petebat, possibile esse concedere debuit. Nam de illius fidei integritate quis dubitare, aut quis de perfectione operum ejus digne valeat disputare? Verumtamen paucis opera ejus quædam describantur, quæ et integritati suæ fidei testimonium præbeant, et illius cordis devotionem imitari volentes quod imitentur præ oculis habeant.

28. Ac primo dicendum quod optimis a puero moribus institutus, nulla quoad vixit eisdem potuit ratione abduci incommutabilis justitiæ cultor, nec favore remitti, nec detractatione diduci, nec laudibus decipi, nec vituperationibus in zelum poterat commoveri. Per noctem divinis insistens obsequiis, corpus suum quod ab omni contagione ex utero matris suæ mundum custodierat, tam vigiliis quam frigoribus mire afficiebat, singulis illud noctibus aqua frigida linguens, nec prius ab hac consuetudine cessans, quam Joannis apostolicæ sedis antistes eum pro ætatis suæ gravitate huic proposito finem juberet imponere. Non hunc ardor ætatis, non frigus hiemis, ab instantia cœpti operis Dei

detorquere valebant. Præterea quaquaversum gratia prædicandi gratiam Dei pergens, paratus erat propria quam prædicabat veritate vitam dare, si occasio competens offerretur quæ id fieri postularet. Si quando aliquid deliciarum quovis eventu, et hoc summa cum parcitate, in escam sumebat, id ipsum in se postmodum gravi inedia vindicabat. Hæc institutio vitæ minimum elationis et maximum humilitatis in ejus pectore studium comparavit. Hæc subditis sibi exemplum sanctæ conversationis indixit; hæc eosdem in arctam continentiæ viam induxit; hæc quoque multos a suo errore conversos ad Christi gratiam duxit. Unde quamplurimi nobilium incitati, filios suos Dei servitio mancipandos viro tradebant mirantes, admirando ejus merita dignis laudibus approbantes, atque suos ipsius probitatis imitatores fieri modis omnibus exoptantes. Sed sicut sæpe quod aliquibus provenit ad virtutis profectum, aliquibus procedit ad iniquitatis effectum; sic unde nonnulli in amorem et venerationem famuli Dei profecerunt, inde quidam in odium et contumeliam ejus erumpunt. At athleta Dei *cum his qui oderant pacem erat pacificus* (Psal. cxix, 7), et odio ipsorum suæ rependebat obsequium mansuetudinis.

29. Præterea in Augustaldensi oppido templum mirabili opere fecit, quod ipse in honorem beati Andree apostoli Domino dicavit, ad vicem videlicet beneficii rependendam, quod idem apostolus jam ei dudum impenderat. In cujus templi constructione non defuit invidia mortiferi serpentis. Nam dum cæmentarii limunt superiora parietis, præcipitante illum adversario humani generis, unus eorum in præceps corruit, et sic ut contritis omnibus membris jam defungi putaretur. Qui cum velut in exhalatione sui spiritus laboraret, excurrunt omnes utpote ad exsequias funeris ejus. Vir autem Domini Wilfridus cum corpore absens præsentia spiritus cuncta dignosceret, mox sese in lacrymas dedit, et quosque assidentium quid evenerit ex ordine docens, pro salute fratris eos intercedere postulavit. Ubi vero ad ægrum ventum est, mox ad Patris tactum pristinam receperunt membra salutem: et, si dicendum, lethum erubuit, cum per hominem vitæ se depelli, et homini vitam restitui vidit. Cujus mortis auctor diabolus, videns vitium tam internis animi virtutibus quam exteriorum exhibitione miraculorum suam confusionem augere, in invidiam sui futuris malignitatem accenditur, quibus modis poterat inquirens, qualiter confusionem suam versa vice in eum retorqueret.

30. Acceperat autem rex Ecfridus conjugem nomine Adeldidam, quæ in voto virginis potius hanc vitam transigere proposuerat, quam aliena libi line violari. Juncta est tamen regi præfate lege conjugali, non conjunctione carnali. Cujus rei gratia beatum Wilfridum tam per se quam et per amicos suos rex convenit, orans et obsecrans, et maxima arum rerum pollicitatione in hoc ipsum allicere ten-

ans, quod negotium reginæ persuaderet, ut omni sso virginis proposito reginæ voluntati assensum præberet. At Wilfridus, sciens scriptum esse: *Vovete et reddite Domino Deo vestro* (Psal. lxxv, 12), maluit Ecfrido hac in re non parere, quam suum Domino sacrificium auferre, ne per hoc non modo virginis, verum et suæ animæ mortis æternæ dispendia pararet. Ergo virginei voti fautor existens, vigilantis animi sagacitate procurabat, ne qua femineæ mentis inconstantia propositum virgo postponeret, et terrenis illecebris animum devicta supponeret. Egit igitur suâ industria, ut virgo potius divortium conjugii a conjugate quæreret, quatenus libertate potita sæculum linquere, et thalami æterni regis valeret feliciter inhæere. Quod quidem factum est. Nam ubi rex comperit eam nullo pacto a proposito posse mutari, licet invitus, concessit tamen ut relicto sæculo, prout volebat, acciperet velamen insigne virginis. Qua licentia felix, accepto velamine a beato Wilfrido, quæ mundi sunt cum mundo deseruit, sprevit atque a sui desiderio, cordis procul abiecit.

31. Etimburgis vero regali est copulata conjugio. Per hanc igitur diabolus odium quod contra virum Dei habebat, exere oportuno existimans, animum illius injectis quibusdam simultatibus adversus eum inflamat, quoque ipsi suarum insidias fraudum tendat vehementer instigat. Cui suggestioni eo facilius cessit, quo muliebris inconstantia mentis, irtemperantia lubricæ ostentationis, oppressio ac rapina violentæ damnationis, quæ in ea magno cum timore vigeant, servum Domini in redargutionem sui multoties accerta invectione armabant. Quamobrem non parum intus offensa, et insuper daemoniaco igne succensa, gloriæ dignitati-que ipsius magnopere cœpit invidere, et quonam modo eum dignitate sua spoliare ac spoliatum abjicerè posset, occasiones quærere. Considerata ergo gloria viri, qualiter eum omni ex parte affluentia dignitatis circumfulsisset, regem muliebris facundia convenit, quasi de quibusdam suis utilitatibus actura; re autem vera prima an animum ejus ad quæ vellet acclinare posset habere, ex obliquo perquisitura. Quem ubi ad suum votum esse persensit, ut hominem Dei in invidiam adduceret, fraudulentis sermonibus ejus gloriam regi cœpit admirando enarrare. Nam, exposita divitarum abundantia, cœnobiorum multitudine, ædificiorum magnitudine, subditorum principum turba, obsequentium militum copia, regalibus vestibus et armis instructa intulit: « Et quid amplius ipse tibi, quam tu sibi? totum regnum tuum episcopatus ipsius est; quin et si tua potestas ejus potestati comparetur, minor est. Terminus enim imperii tui suis finibus coarctatur; terminus autem episcopatus ejus tuos fines auctoritate progreditur. Et, fateor, fidelibus et amicis tuis est timendum ne, si aliquando inimici tui contra te arma susceperint, ipse quam prædicat pacem sequendi suos ab armis immunes retineat, tuque tuo-

rum paucitate inimicis inferior victus occumbas. Quapropter de negotio ante negotium tracta; et, ne in ipsa gestione negotii tua virtus decidat, quæ obsunt gnarus præordina. Sunt quidem et alia nonnulla quæ tibi honeste possunt persuadere, tui honoris nullatenus esse, non dico superiorem, sed parem quemquam in regno tuo habere. Quæ nec dici quidem opus esse recognosco, quia non modo tuæ prudentiæ, sed et cuivis imprudenti clara esse non nescio. »

31. Talibus verbis rex permotus, et quasi suæ utilitati consulere, ad ea totus arrectus, melius suis rebus consuli non posse putavit, quam si vir Dei suis omnibus privaretur, et episcopatus ipsius in plures episcopos divideretur. Verum quia id agi præter consensum Gantuariensis archiepiscopi minime poterat, verba malignæ accusationis contra episcopum ipsius sedis antistiti Theodoro mandant, et ad suæ voluntatis effectum deceptum inclinant. Venit igitur ad regalem curiam Theodorus, sua auctoritate regiam voluntatem super Wilfrido impleturus. Quod factum est. Nam protinus in locum ejus tres episcopos eo absente ordinavit. Res viro celari non potuit: et admiratione quammaxima ductus, hilariter corde, alacri vultu, modesto gressu regis palatium subiit, causam negotii perquisiturus. Cui hoc modo, ut fertur, ad inquisita responsum est: « Nec te impræsentiarum alicujus criminis admissione notamus, nec tamen statutum de te iudicium hac vice mutabimus. » Ille vero talibus verbis non sibi satisfactum esse consentiens, apostolicam sedem appellavit, et pro eorum injustitia indignatus reflexo gressu aulam egredi voluit. Intuens autem quosdam satis foedo sus casibus insultare cachinno: « Et o, inquit, filii, felici prosperitate ducatis tempora longa; sed noveritis, quantocius vobis infesta resolvat hæc gaudia vestra: nec prius hunc annum transisse videbitis, quam istas quas super me derisiones halletis, acerbi mœrore luctus. » Quæ propheta veritas facta est. Nam post non multum temporis conserto gravi prælio inter Ecfridum et Ailiedum regem Merciorum juxta fluvium Treanta, occisus est Elfwinus frater regis Ecfridi, juvenis circiter decem et octo annos habens, utrique provinciæ multum amabilis: ex cuius morte magnus et intolerabilis mœrori Ecfridum ac suos percutit, omnisquæ lætitiâ quam de expulsionem beati Wilfridi habuerant, justo Dei iudicio in tristitiam versa est. Sic ex eo quo a se fortissimum militem Domini repellere non timuerunt, nunquam læta victoria potiti sunt: sed qui prius parva manu militum, ejus intercessionem muniti, ingentes copias straverant, postmodum cum ingenti copia a raro milite victi cadebant. Nec injuria. Repulso etenim eo per quem victores existerant, nil erat residui quare passim vinci non debuerunt. Verum ad ordinem instituti operis styli officio redeamus.

32. Beatus Wilfridus episcopalis cathedræ dignitate privatus ad sua rediit, filiis et fratribus suis de

A ejus infortunio valde contristatis non pauca disseruit verba consolationis, patientiæ et veræ charitatis, dicens, inter alia, nihili esse pendendum quod constaret nonnunquam fore pendendum. Ipse vero post hæc Romam iturus, et ne quod scandalum Ecclesiæ Christi propter eum immineret causam suam ante sedem apostolicam expositurus, ad mare, venerabili monachorum collegio dextra lævaque stipatus, perducitur; navî imponitur, pia illorum imprecatione perfungitur; prospère cursu ventis vela panduntur. At ubi paululum navis processit, mutato vento pulsus est Fresiam: ubi a barbaris ac rege illorum Aldgislo honorifice susceptus, ibidemque honorifice conversatus, ab omnibus summo cum honore, quoad ibi manere cordi fuit, habitus est, licet adhuc tota provincia idolorum cultui dedita deserviret. Vicem itaque benignitati eorum rependere volens, prædicabat eis verbum Dei, et multa millia verbo veritatis instituit, ac fonte saluari a suorum peccatorum sordibus lavit: sicque susceptores suos et a Domino suscipi, et Dominum in se suscipere fecit. Erat autem ante adventum beati viri terra ipsa magnæ salinitatis magnæque sterilitatis, et velut in modum rupis nimie asperitatis, ac per hoc quibusque animalibus ad incolendum magnæ incommoditatis. Verum ad prædicationem viri Dei eadem gente fidem Domini suscipiente, sicut corda eorum supernæ dulcedinis rore ad fertilitatem operum bonorum mollita, et in habitatione Spiritus sancti sunt accommodata facta; ita et terriæ ipsorum salitas in dulcedinem, sterilitas in fertilitatem, asperitas in mollitiem atque pinguedinem versa, omnibus inhabitantibus eam diversæ commoditatis copias lautissime intulit.

33. Interea ii qui sua nequitia victi amicum Christi propria dignitate, possessione, terra proturbaverant, legatos suos tam fraudibus iniquissime delationis ligatos, quam et diversis evenis oneratos in Franciam dirigunt, quo viro Domini partim fraude, partim munere laqueos deceptionis et captivonis, laqueos deprædationis, perditionis et mortis instituant. Sed ut laqueus eorum, qui muneribus seducti laqueum instituerunt servo Dei, ipsos involveret, quemdam sacerdotem Domini, nomine Winfridum, nuper a suo episcopatu depositum, et tunc in peregrinationem pro Dei amore euntem, occulto iudicio Dei suis omnibus spoliaverunt, vicinitate nominis propriaque malignitate decepti. Verum ubi hoc ab illis est intellectum, et quoniam vir Domini ea tempestate degeret recognitum, Ebrimus, regalis curiæ et istius nequitiae princeps, scripta cum magno munere Aldgislo regi direxit, petens ut Wilfridum omnibus bonis exspoliatum crudeli morte necaret. Rex autem nec precibus, nec donis sub se cadere tantæ nequitiae acquiescens, missam chartulam magna cum indignatione disruptam ignibus injecit: nequitiaque, ut dignum fuit, exprobrans, legatos absque honore dimissos statim remeare præcepit.

34. Securus igitur insidiarum præsul, in ipsa

provincia totum cum nova Dei plebe hunc feliciter A
exigens, deinde pergendi Romam iter repetit, et
Galliam perveniens nota sibi regis Dagoberti moenia
subit. Quem ipse rex visum mox recognovit, eum-
que multa cum lætitia hospitio suscepit, et vocatis
hominibus suis, hac eos voce alloquitur : « Virum
hunc quem ecce coram habetis, magnopere dilectioni
vestræ commendo, rogans ut illi in quocunque ne-
gotio vestri opus habuerit assistatis, siquidem me,
sicut credere fas est, sincera mente amatis. Huius
etenim probitate et industria vobis redditus, vobis-
que, ut impræsentiarum videtis, regia sum digni-
tate prælatus. Nam dudum, velut ipsi recordamini,
cum popularibus insidus fere perditus essem, exsul
quaque liberationis meæ gratia oberiassem, pelago
quoque jactatus ad ignavos Hibernos perlatus fuis- B
sem; hinc me inde adductum magna benevolentia
secum aliquandiu tenuit, ab omni periculo protegit,
atque nativo solo incolumem ac tutum restitui posse
donavit. Quapropter per meam et vestram vos ob-
testor salutem ut, si qua in vobis est fides, tantum
servemus amicis, et vicem exhibitæ mihi dilectio-
nis ac benevolentia communiter gratiosi procurra-
mus [f. procuremus] ei rependere. » Ad hæc dicta
quique lætantur, suamque lætitiā vehementi accla-
matione testantur. Neque enim leve judicabatur in-
ter illos quemquam subjectorum vel mutare contra
præceptum aut voluntatem principis sui. Hinc sedes
et prædia, dignitates et varia dona sancto a rege
offeruntur, atque ut sui regni dignaretur terras in-
colere ac, incolendo juri proprio vindicare, multis C

55. Sanctus autem, sui propositi memor, regis
voluntati non cessit : sed quibusdam necessariis re-
bus assumptis, quin etiam sociato sibi quodam
præsule Deodato nomine, a curia recessit. Inde
Campaniæ ducem vocabulo Bertherum adiit, et ab
eo nobiliter susceptus est. Qui post exhibita vere
charitatis atque humanitatis officia, cum homine Dei
residens cœpit ei enarrare, qualiter inimici ejusdem
voluerint eum perdere, et se ad intentionem ejus
oblatis muneribus inflectere. « At ego, inquit, non
immemor quid fidelitatis et amicitia quondam in
pagano quodam rege repererim, cum de patria mea
pulsus apud eum exsulare; nolui minus fidelis D
iaveni Christianus tibi Christiano, quam homo
paganus mihi extitit homini Christiano. Siquidem
rex Hunorum gentilis cum causa tuendæ meæ salus
me secum degentem retineret, inquit mecum fœtus
in nomine dominorum [f. deorum] suorum, quod
me nunquam inimicis meis quavis occasione prode-
ret. Post aliquot vero dies nuntiis ad se ex parte
inimicorum meorum venientibus, et ingentem pe-
cuniam pro interitu meo sibi pollicentibus : « Dum,
inquit, vitam meam succidant, si ego pro quovis
lucro tereno vobis cedens, inquit fœdus quoquo
modo dissolvero. Si ergo homo infidelis, ut falso deo

suo fidus existeret, fœdus rumpere noluit; ego gra-
tia Christi fidelis fidem quam vero Deo promisi,
violabo ullius terreni commodi causa? Absit, absit!
imo in sua [f. mea] fide te suscipio, et quoad velle
tibi fuerit, ut mecum maneat obsecro. Id quoque
magnopere desidero a te petere, quatenus si quid
in meis affectuosius amas, accipias, utaris, possi-
deas. » Hac viri bonitate simul et benignitate vir
Dei magnifice delectatus, quid potius animo propo-
suerit, viro aperuit : sicque multiplicatus rebus ac
sociis, gratus ab eo discessit.

56. Romam vero usque perveniens, illico fama
jam cognita sanctitatis ejus quaque percrebuit, et ei
quamplurimos civium venientium obviam egit. Aderat,
et magno vulgi favore susceptus in aula beati Petri
veneranter adductus est. Pontificatum apostolicæ
sedis beatæ memoriæ Agatho tunc regerat, vir justus
et simplex, ac in rebus ecclesiasticis non mediocri-
ter solers. In cujus ac plurimorum episcoporum
præsentia cum beati Wilfridi causa esset præsentibus
accusatoribus ventilata, universorum iudicio
absque crimine accusatus fuisse, et episcopatu dignus
esse comprobatus est. Quo in tempore cum idem
papa Romæ synodum congregaret centum viginti
quinque episcoporum adversus eos, qui unam in
Domino Salvatore voluntatem atque operationem
dogmatizabant, vocari jussit beatum Wilfridum,
atque inter episcopos consistentem dicere fidem suam
simul et provinciæ de qua venerat. Cunque catho-
licus fide cum suis esset inventus, et abs te sacerdo-
tali dignitate privatus, placuit ut Romanæ sedis
decreto in episcopatum restitueretur, et in monu-
mentum suæ catholice fidei ejusdem synodi gestis
hoc scriptum insereretur : « Wilfridus (2) Deo
amabilis episcopus Eboracæ civitatis, apostolicam
sedem de sua causa appellans, et ab hac potestate
de certis incertisque rebus absolutus, et cum aliis
centum viginti quinque coepiscopis in synodo judi-
cari a sede constitutus, pro omni aquilonali parte
Britanniæ et Hiberniæ, quæ ab Anglorum ac Britto-
num nec non Scottorum et Pictorum gentibus in-
coluntur, veram et catholicam fidem confessus est,
et cum subscriptione sua corroboravit. »

57. Apostolico igitur et synodali decreto in epi-
scopatum restitutus, acceptisque ab apostolica sede
litteris, regi Ecfido et archiepiscopo Theodoro de
sui status reintegratione directis, servus Dei magno
servorum Dei reliquiarum munere ditatus, iter An-
gliam veniendi repetit, et quia noverat scriptum :
Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter (Prov.
x, 9), regia via gradiebatur. Ecce autem extra quam
putabatur latronum manus, ad interficiendum parata,
viro Domini haud grata processione occurrit. Erant
etenim qui regi Dagoberto insidias tetenderant,
eumque gladio in inguine merso necaverant. Hi ergo
viro Dei occurrentes, animique furorem vultus sui
ferocitate pandentes, prælia vibratis intentant comi-

(2) Eadem subscriptio apud Bedam et Willelmum. Acta concilii exstant partim apud Willelmum, par-
tim apud Spelmannum.

nus hastis. Quorum unus qui quasi loco principis inter eos habebatur, excusso quod manu tenuerat telo, militi Christi fœdo ore conviciabatur: « Delator, inquit, patriæ petulans et moribunde viator, tu quidem jampridem Gallica sceptrâ violasti, tu Gallica rura pessumdedisti, tu Gallicam libertatem in servitutem redelegisti, cum tyrannum a nobis jam olim exsiliatum tua instantia in regnum constituisti. At ipsius quidem crudelitas justissima morte punita, te quoque utpote maximum suæ mortis auctorem, te, inquam, eadem morte puniendum esse declamat. Procumbe igitur, pestifer, procumbe, et digna ultione mulctatus, eidem quam contra nos fovisti morti succumbe. » Et Pater contra: « Si non jure, inquit, feci cum regem regno injuste depulsum, quantum in me fuit, hæreditariæ dignitati præfeci, et hoc ita penes se esse justissimi judicis æquitas habet, fateor, pœnas justæ ultionis promptissime pendam. Quod si nequaquam hoc in facto contrarius, sed cum jure feci, velut ipsa mox innocentia mentis mihi testatur, eo libentius, si vultis decedere, mori desidero, quo me pro justitia occisum martyrii gloria coronandum fore considero. » Quibus dictis, ubi viderunt virum tanta mentis constantia niti, nimio terrore percussi arma projiciunt, terræ procumbunt, viri vestigia oculis petunt, veniam quærunt. Qua ad suum votum inventa ejus benedictione ditati, viæ prosperitati pontificem cum suis omnibus reddunt; ipsi certo itinere pergunt.

38. Perveniens vir Dei Britanniam, regi litteras quas ab apostolica sede acceperat detulit, et eandem litterarum auctoritate subnixus, in conventu nobilium suam causam viva voce defendit, seque falso accusatum ac injuria degradatum libera protestatione ostendit. Rex autem quanto illum majori veritatis ratione vallatum agnovit, tanto se minori veritatis ratione suffultum indoluit, moremque nequissimorum imitatus, maluit in sua pertinaciâ contra æquitatem perdurare, quam æquitatis ratione suam pertinaciâ mitigare. Hanc vero sui cordis socordiam magnopere confirmabat antiquorum delatorum inveterata discordia, dum ipsi quos ipsa jam repletos possidebat, venena suæ malignitatis regiis auribus infundebant. Propria itaque rex ira cæcatus et seducentium se adulatione a vero distractus, litteras apostolici papæ tumido fastu despexit, despiciendo irrisit, irridendo a se procul abjecit, ac in favulum Dei nequissimi delatoris crimen injecit. Tanta regis indignatione nonnulli clientes, imo et quique nobiles oppido permoti, unanima omnes contra beatum conspiratione insurgunt, ac multis eum contumeliis afficiunt; et quo regiæ majestati se ad plenum fideles existere monstrent, indignationi ejus plene satisfacere cupiunt, et Dei hominem a regis conspectu avulsum carceris imo detudendum arripiunt. Eimemburgis autem honorum omnium persecutrix, et hujus schismatis indomabilis auctrix, sese in direptione illius mediam immersit, capsulam reliquiarum de ipsius collo procaciter abstulit, cum

A que fœda garrulitate et feminea loquacitate derisum abjecit. Ergo inclytus heros, scelis et opibus omni ex parte privatus, ad suos, prout potuit, inter iniquorum manus sese convertit, atque in his verbis brevi ad eos orationem fecit. « Non vos, inquit, domini fratres et filii mei, non vos hæc quæ nobis ingeritur injuria turbet, nec a veritatis tramite quoquo modo proturbet. Præ oculis semper habete: *Omnes qui volunt in Christo pie vivere, necessario tribulationem pati oportere (II Tim. III, 2)*. Verum licet impii ad tempus piis prævalere videantur, tamen non sic semper erit. Erit enim tempus cum et piorum tribulatio perenni lætitia remunerabitur, et impiorum superba elatio perenni tristitia punietur. Sed ne tribulatio vos in impatientiam agat, animadvertite quoniam modo cana patrum series multas perpessa tribulationes, per patientiam meruit, Deo juvante, vincere multiplices hostes. Nec id vestræ menti ullatenus volo abesse, neminem secundum Apostoli dictum posse coronari, nisi qui contra diabolum studuerit legitime decertare (*II Tim. II, 5*). Et certe hujus temporis certamina parvipendenda, nec multum diutina: per illa tamen æterna felicitas et felix æternitas regni Dei comparatur. Quam felicitatem, quæso, fratres, amate, eam desiderate; ad eam tendite atque ad eam pervenire tota mentis intentione satagite. Quod si feceritis, profecto nihil erit quare istius vitæ adversa formidetis. » Vix verba compleverat, cum ecce in quorum manibus stringebatur, acriori furore ex ipsis verbis accensi, eum in tenebroso carcere vinctum detruserunt.

39. O constantia viri! sic enim tui cordis, sanctissime Pater, hilaritatem in tanta tua adversitate contueor, sic considero hilarem te esse soleo, cum omnia prospera tibi videbantur aridere. Tamen, ne pietatis viscera in tuis filiis aliquatenus perdidisse videreris, eorum potius quam tuis ærumnis piæ lacrymas impendebas: et cum te carcer tenebrosus involveret, magis dolebas ab eorum auribus vitæ verba separari, quam te præsentia corporis lucis spoliari. Inteni etenim luminis fulgore nitebas, quo carcerales tenebras pro nihilo contendebas. Quare cum divinæ lucis splendorem Deus in te vigere conspexerat, humanis tenebris te nequaquam diu premi permisit; sed eisdem fugatis radium suæ lucis domui quam inhabitabas immisit. Ac quidem merito. Nam quia pervigil æternæ luci tam in notis quam in carceris horrore assistebas, dignum duxit sui luminis effusionem signare, operibus tuis et caligini tenebrarum nihil esse commune. Hanc luminis effusionem custodum vigilia protestatur, quæ circa mediæ noctis horam carcerem mihi fulgentem non absque gravi timore sese vidisse testatur. Sed hoc testimonio te non eguisse perpendit, qui sanctitatis tuæ merita oculo fideli attendit. Beati Petri apostoli carcerem cum tuo potius considero, teque sibi accepta liberatione evangelica in lumine ostensione comparari vehementer exulto. Quanquam post hæc et archangelica Michaelis visitatione sis a

mortis periculo liberatus, ut cunctis clarescat, quod gloria regni Dei simul cum ipso apostolo sis coronatus.

40. Inter hæc uxor præfecti Offridi, qui beatum Wilfridum in custodia habebat, acerrimo languore corripitur, jamjamque ad vitæ extrema perducitur. Jacet siquidem toto corpore debilitata, solutisque compagibus omni membrorum officio destituta: perduto insuper sensu, contractis emortua nervis viscera fluitabant. Quæ res viro suo magni doloris et anxietatis stimulos magnæ defectionis et horronis causas ingrebat. Quo infortunio motus virum Dei lacrymosis questibus adit; vincula quibus gravabatur absoluit; ad pietatis affectum inclinavit, et eductam ex gastulo suæ conjugis medicum salutis adduxit. Adfuit vir Dei et mox turbas, quæ ad funus mulieris venerant, jussit amoveri. Hinc precibus ad Dominum præmissis aquam benedixit, et benedictam super jacentis corpus aspersit. Mirabile dictu! non prius aqua infirmantis membra tetigit, quam omni languore depulso, mulieri perfecta sanitas rediit. Quo facto ab omnibus qui aderant grates Deo consona voce redduntur, ac merita beati Patris non carcere, sed omni honore dignissima prædicantur. Ne autem gratia evadendi carceris magis quam pietatis amore ductus hoc virtutis signum ab aliquo fecisse putaretur, extra remanere noluit, sed divinitatis lumine fruiturus quantocius carceralis custodiæ septa revisit. Conjux vero præfecti quæ fuerat sanitate donata, post paucos dies, spreto sæculo, in servitium Christi sacro est velamine designata.

41. Præfectus autem ex eo tempore servum Domini in magna veneratione habens, regi per nuntios adito dixit: « Per salutem et regnum tuum te adjuvo, quatenus sacerdotem Domini Wilfridum a me diutius definire non facias; quia fateor melius mihi esse moi quam in eo aliquid injuriarum ulterius exercere. Quod si hac adjuratione despecta in tua sententia persistere mavis, me simul cum eo tormenta et mortem magis subire velle cognosce, quam eum in tormentis habere. » Ad hæc rex vehementer iratus jussit sanctum duci in urbem suam Thymber (3) ad præfectum nomine Tydlin, utpote ferociorem, præcipiens illi ut compedibus et vinculis fortiter astrictum arctiori custodiæ manciparet. Qui jussioni contraire non audens, virum suscipit, custodiæ tradit, vincula facit. Verum cum in hoc ut ligaretur ministrorum manus elaborarent, aut rupta ab ipsius corpore eadem vincula dissiliebant, aut certe colligare non valentia diffusa cadebant; et miro moderamine Christi eo minor in eum ligandi potestas exstiterat, quo ad ligandum hostilis feritas immanius sæviebat. Unde illi nimium admirati, sed regio terrore suaque vecordia in barbaricos motus exagitati, alia et alia vincula parant, conatu suo, casso labore funditus consumendi. Ergo, tibi ligandi potestate sublata quid furis, manus insana? quid tantopere niteris oppugnare, quem nunquam pote-

ris expugnare? quid toties et toties ad vincendum vincula mutas, et a te vincula quibus ex merito tuæ pravitatis es vincata, non potius mutas? Collo justi lora tua imponi verentur, quod ipsum jugo Christi subjectum esse digna veneratione contuentur. Manicæ tuæ manibus ejus inseri meruunt, qui in fovendis pauperibus eas fuisse exertas attendunt. Trementes catenæ pedes nexare devitant, propterea quod illos ad pacem prædicandum veloces exstissee considerant. Omnes ergo vires tuas frustra dispendis, cum illum, quem nequaquam permittaris, torquere contendis. Beatus autem Wilfridus, licet carceralibus tenebris involutus, quosque tamen adventantium lumine verbi Dei, prout ei licuit, illuminavit, edocuit, ac baptismate ab omni criminum labe mundavit.

42. Hæc interim rex, dum suis comitatus ad expletionem suæ voluptatis se quaque deduceret atque in magra hilaritate frena lætitiæ laxaret, ecce repente turbantur gaudia casu. Dum etenim regia conjux tumens nimio fastu impietatis raptis audet abuti reliquis, illico vindex ira subit. Siquidem easdem reliquias ferens, cum sicut perdix alaci mente lasciva gannet, contigit ut mox repleta dæmonio, sicuti vulpecula, perditâ mente insana gannet: quemque sua prius petulantia volens coluit, hunc postmodum in sui corporis habitaculo nolens fovit. Hæc propter quibusque in stuporem arrectis accessit mater regis, fuentem increpabat hujusmodi verbis: « Anne patient, inquit, soror, anne patient veteris commissa piaculi? Wilfridum tuis falsis criminationibus a sede sui episcopatus pepulisti, et nunc vice mutata in sedem tui pectoris dæmonem recepisti: ut per hoc intelligas quid peccati illo in facto commisisti. Wilfrido sanctorum reliquias de collo non sancte tulisti et ecce ut collum tuum suo dominio dæmon subderet meruisti. Wilfridi sanctissima verba et beati Petri auctoritate suffulta despexisti; et ob hoc dæmone cor tuum possidente verborum tuorum jus perdidisti. Wilfridus divinitatis lumine plenus carcerales tenebras per te in eis positus non veretur, et tuus animus dæmonaco furore repletus per hoc jam nunc dignissima ultione torquetur. » Rex aderat oppido conturbatus, et ingenti furoris igne succensus ventum naribus quasi fumum emittebat. Quem etiam mater sua tali voce est allocuta: « Jam tandem, fili, jam tandem memor esto tui. Ultio divina tuam quam nimis diligis conjugem, ut cernis, affligit, et fateor, crede mihi, quia bene promeruit tali supplicio fatigari. eo quod diabolica indignatione succensa, servum Domini Wilfridum non timuit miris afflictionibus insectari. Quapropter hanc vindictam sibi irrogatam ne dubites, obsecro, propter te esse collatam. Quod si hac corrigi sponte contempseris, cave ne tua propria corrigaris invitus. Ergo solve virum a carcere, quem nullus sui criminis causa novimus detineri: et si eum in regno tuo manere nolueris, jube illum regno decedere, ne si diutius fuerit tentus,

(3) Willelmus *satehitum* Thumber vocat.

tunc cum primo dimittere velis, cum fueris majori A
pœna mulctatus. » Istis rex ipse admonitus, annuit
ut carcerem vir sanctus exiret. Factum est, et e te-
nebris lux mundo processit. Malens autem servus Dei
bonum pro malo quam pro malo malum reddere,
oravit Dominum, et reginam confestim dæmone fu-
gato sanitati restituit.

43. Hinc patriam cognataque rura deserit, et velut
advena terras australes petiturus, eo veniendi iter
invadit. Et cum Veritatis præconia nulla queant fal-
lacia violari, famulo Dei primo quærenti regnum
Dei, nihil eorum quæ vitæ necessitas exigebat, deesse
valebat. Unde contigit ut hunc euntem quidam
Byrtwaldus, regia stirpe progenitus, magno cum ho-
nore obvius exciperet, et aliquantisper secum de-
tento quæque opus habebat benigne impenderet. At B
invidia diabolica diu impendi ferre non potuit. Præ-
dictum etenim virum veneno suæ perversitatis infe-
cit, quoque militem Christi sua munificentia exutum
a se suisque omnibus eliminaret effectit. Erat nam-
que frater Ædelfredi regis Merciorum, qui sororem
regis (4) Ecfredi habebat in conjugium. Timens igitur
ne fratris animum offenderet, si eum qui fratrem
conjugis suæ infensum habebat, secum teneret, non
veritus injustitiam, Wilfridum abiecit, non tamen
absque contumelia, ut per hoc sciamus eum non
immunem fuisse in hoc facto a mente maligna. Nam
prius tam a se quam ab Ædelredo rege suisque uxori-
bus, neque voluntatis eorum fautoribus multipli-
citer afflictus, injuriatus, multis quoque terroribus
ad violationem fidei suæ atque ad exprobrationem C
catholice et apostolicæ traditionis pro qua maxime
impetebatur incitatus, impulsus, nec prostratus, ad
ultimum cum dedecore pulsus est.

44. Omni ergo humano frustratus auxilio, quo
tenderet, quo se verteret ad hospitandum ignorabat:
hoc solum fiduciæ præ se gerens, quod a Deo nequa-
quam deseri posset. Qua fiducia magnifice fectus,
quidquid ei incommoditatis accidebat, summa cordis
alacritate perferabat: quoque magis adversitatibus
feriebatur, eo amplius in opera Dei toto studio fere-
batur. Venit tandem ad curiam regis cujusdam, qui
Kentwinus (5) vocabatur: ubi satis humane susce-
ptus et bene, verum brevi habitus est. Nam quem-
admodum alias, sic et ibi dæmonis instinctu femineas D
passus est iras. Siquidem regia uxor soror erat
Eimemburgis, malorum fere omnium quæ contra
vnum Dei fiebant auctricis. Hæc igitur a sua uxore [i.
sorore] in mentis malignitate non minor, leatumpre-
sulem, multis contrarietatibus afflictum a suis omnibus
expulit. Quid diaboli furor immanis, quid tantopere
adversus famulum Domini sæviendo vagaris? quid ei
laqueos tuæ fraudis innectere tentas, et tentando
illum variatum calumniarum tempestate fatigas?
quid eum ab humani cordis ædificatione flectere ni-
teris, et ob hoc Christianorum societati conjunctum

(4) Osdridam scilicet, quæ in solatium Ethwini fra-
tris occisi Ethelredo nupsit, pacem inter maritum
et fratrem componens, ex Wilhelmo.

esse non pateris? Ecce cum illum a Christianis
depellis, ad paganos liberaliter ibit, velis, nolis: et
qui times ne quorundam Christianorum mentes tuis
deceptionibus per ipsius conversationem quoquo
modo evacuentur, longe quam putas per ista efficis,
ut integra provincia penitus tua dominatione pri-
vetur.

45. Namque divertit post hæc ad provinciam
australium Saxonum, quæ adhuc illo tempore paga-
nis adhuc cultibus insudabat: ibique verbum fidei
prædicabat, et credentibus lavacrum salutis ministra-
bat. Erat autem rex gentis illius, Edilwalli nomine,
non multo ante baptizatus in provincia Merciorum,
et regina nomine Eabe baptizata in sua, hoc est
provincia Huiciorum. Itaque beatus Wilfridus, con-
cedente, imo multum gaudente rege, primos pro-
vinciæ duces ac milites sacro fonte abluebat; pres-
byteri vero sui, cæteram plebem. Antehac enim tota
illa provincia divini nominis et fidei erat ignara,
præter regem atque reginam. Erat tamen ibi mona-
chus quidam de natione Scottorum, nomine Dicus,
habens monasterium permodicum in loco qui voca-
tur Bosanham, silvis marique circumdatum; et in
eo fratres quinque vel sex in humili ac paupere vita
Domino famulantes. Sed nullus provincialium vel
eorum vitam æmulari, vel prædicationem curabat
attendere. Evangelizans autem genti episcopus, non
solum eam ab ærumna perpetuæ damnationis, ve-
rum et a clade infanda temporalis interitus eripuit.
Siquidem tribus annis ante adventum ejus in provin-
cia nulla illis in locis pluvia ceciderat. Quomobrem
fames acerbissima plebem invaserat, ac impia nece
prostraverat. Denique ferunt, quia sæpe quadraginta
simul aut quinquaginta homines inedia macerati, ad
præcipitium aliquod sive mare procedebant, et junctis
misere manibus pariter omnes aut ruina perituri,
aut fluctibus absorbendi decidebant. Verum ipso die
quo baptismum fidei gens suscepit, ad preces eximii
Patris, pluvia serena sed copiosa descendit. Reflo-
ruit terra; rediit viridantibus arvis annus lætus ac
frugifer: sicque abjecta superstitione, antiqua ex-
sufflata idololatria, cor omnium et caro exultaverunt
in Deum vivum (Psal. LXXIII, 5), intelligentes eum
qui verus est Deus, et interioribus et exterioribus
se bonis gratiæ cœlestis ditasse.

46. Antistes quoque, cum in provinciam venisset
tantamque famis pœnam ibi vidisset, docuit eos
piscando victum quærere. Nam mare et flumina
eorum piscibus abundabant, sed piscandi peritia
genti nulla, nisi ad anguillas tantum merat. Reti-
bus igitur anguillaribus undequaque collectis et ab
hominibus antistitis in mare missis, meritis sui
Patris divina sunt largitate adjuti, ceperuntque di-
versi generis pisces trecentos. Quibus trifariam
divisis centum in opus pauperum dispenderunt,
centum eis a quibus retia acceperant contulerunt,

(5) Hunc locum intactum prætermisit Willelmus,
a Frudegodo expositum.

centum in suos usus retinuerunt. Quo beneficio multum antistes cor omnium in sui convertit amorem. et eo prædicante fiducialius cœlestia sperare cœperunt, cujus ministerio terrestria bona ceperunt.

47. Quo tempore rex Elidwalh donavit servo Domini terram octoginta septem familiarum, vocabulo Selesei, quod Latine dicitur Insula vituli marini, ubi suos homines qui exsules vagabantur, recipere posset. Hunc ergo locum cum accepisset episcopus Wilfridus, fundavit ibi monasterium, ac regulari vita instituit, maxime tamen ex iis quos secum adduxerat fratribus. Quod monasterium usque hodie successores ejus tenere noscuntur. Attamen sedes cathedræ episcopalis in Cicestram postea mutata est. Inclytus autem Pater Wilfridus illis in partibus annos quinque, hoc est usque ad mortem Ecfredi, mira sanctitate et prudentia præcatus, officium episcopatus omnibus valde charus et honorabilis administrabat: ad quem illi rex cum præfata possessione omnes quæ ibidem repetite sunt facultates cum agris et hominibus donavit. Omnes fide Christi imbutos unda baptismali lavit: inter quos servos utriusque sexus numero ducentos quinquaginta baptizavit, quos ut baptizando a servitute diabolica liberavit, sic etiam libertati donando humanæ jugo servitutis absolvit.

48. Post hæc, cum Cedwalla, qui ab exilio meritis et interventionibus beati Wilfridi fuerat revocatus, regno potitus esset Gervissorum, Vectam insulam bello capere, ac expulsis indigenis homines suæ provincie cogitabat eidem insulæ substituere. Fuderat autem eadem insula eatenus idololatriæ dedita. Ubi vero ad certamen ventum est, voto se memoratus princeps, quamvis nondum in Christo regeneratus, astinuit, quoniam si victor insulam cepisset, partem ejus partem simul et prædæ Christo Domino datet. Quod ipse victoria usus taliter solvit, ut hanc beato Wilfrido utendam pro Domino offerret. Et quoniam mensura ejusdem insulæ, juxta æstimationem Anglorum, familiarum est mille ducentarum, data est antistiti possessio terræ familiarum trecentarum. At ipse partem quam accepit, commendavit cuidam de clericis suis, cui nomen Berninus, qui erat filius sororis ejus, dans illi presbyterum nomine Hildilam, utrisque præcipiens, quatenus in ipsa insula quibuscunque valerent, verbum ac lavacrum vitæ ministrarent. Qui ministerio prædicationis assumpto, meritis et intercessionibus beati Patris suaque instantia, Christianæ fidei jugo præfatam insulam subjecerunt.

49. Anno incarnati Verbi Dei sexcentesimo octogesimo quinto, cum Ecfredus rex Nordanhumbroꝝ temere exercitum ad vastandam Pictorum provinciam duxisset, hostibus fugam simulantibus, in angustias inaccessorum montium est perductus, atque cum maxima sui exercitus copia, quam secum abduxerat, exstinctus. Et quidem juste, qui cum virum vitæ nullo pacto in amicitiam suam vel in jura potestatis sue dignatus est admittere, merito

debut, eo despecto, ab eisdem hostibus mori, quos prius eodem sibi familiariter accepto meruit feliciter suæ ditioni subijcere. Ipsa autem hora qua ipse rex gravi bello in Pictorum provincia premebatur, servus omnipotentis Dei Wilfridus in Suth Saxonia sacris missarum celebrationibus intendebat. Cumque dicto *Suisum corda*, responderetur: *Habemus ad Dominum*, raptus in mentis excessum vidit eodem momento per spiritum Dei Ecfredum capite cæsum morti procumbere. Qua visione perterritus, majori est per modicum terrore percussus. Nam, cum sequentia missæ prosequeretur, et in præfatione *Per Christum Dominum nostrum* diceretur ab ipso, aspexit, et ecce duo maligni spiritus animam regis ante ipsius oculos miserabiliter attulerunt, sicque horriendo gemitu suspirantem secum ad inferni claustra tulerunt. Illico Accam presbyterum suum vocavit, et ei cuncta quæ viderat enarravit. Ad quæ presbyter vehementi stupore attonitus, vix illius verbis auditum patienter credere potuit. Justus autem diem et horam regie interfectionis notavit, et eam ipsam fuisse post aliquot dies rei gestæ attestatio comprobavit.

50. Fama igitur circumquaque regis obitum denuntiante, veloci relatu ad aures Theodori metropolitane sedis antistitis pervenit. Qui delictum quod jam olim in famulum Dei commiserat, consentiendo videlicet eum tantis perturbationibus, ut præfatus sumus, injuste affligi; hoc, inquam, delictum humili satisfactione corrigere volens, misit propter eum, et ad se honorifice perductum taliter est allocutus: « Fili, imo virtutum meritis sanctissime Pater, ego qui ad hoc præ cæteris constitutus eram, ut omni injustitiæ quæ in hoc regno emergere posset, obviarem; propria fragilitate subactus, plurimis tibi contra jus adversantibus, factis, multum peccando consensi. Sed mihi culpam fatenti et intimo corde pœnitentiam agenti pius, quæso, veniæ largitor assiste. Ultima ergo meæ, sicut tu cernis, nunc instant tempora vitæ; ac per hoc quod deprecor annue, et, suppliciter a me postulatus intercede pro me. » Territus his verbis Jesu Christi Domini servus, respondit: « Et quidem multis me tribulationibus te consentiente afflictum, pastor venerande, non nescio. Absit tamen, absit ut hoc te quavis malitia inductum fuisse crediderim! Verum, ut autumo, ea potius intentione id fecisti, quia volebas me per ipsas tribulationes in patientia exerceri; quatenus anxietatibus actus, per iter patientiæ possem perfectionis culmen attingere. Quapropter multo magis tibi pro tua bonâ intentione grates agere debeo, quam tu apud me inde veniam quærere: præsertim cum nunquam venia rite petatur, nisi unde aliqua offensio contracta esse putatur. Sed quoniam te circumquaque oculatum instat cœlestis animalis esse non nescio, perspicaciter atque subtiliter quæ sunt videnda te considerare perpendo. Ea propter si putas te, Pater dilectissime, aliquid peccati contraxisse in iis quæ contra me

fieri consensisti, quantum mea mente libens indulgeo, et indulgens etiam super te misericordiam iudicis venire supplicii devotione deosco. Ex hoc firmissima sanctissimaque inter ipsos venerabiles viros pace fundata, pastorali auctoritate mutuo sese Christo conciliavere, et lætitia spirituali jucundantes, quæ Dei sunt unanimes assertione tractavere.

51. Præterea Theodorus misit litteras Alfrido, qui in gente Nordanhumbroium defuncto Eclido iungebatur: in quibus sibi rhetorica facundia suasit et persuasit, quatenus beato Wilfrido ex corde amicus fieret, eumque in sede Ecclesiæ suæ, de qua injuste depositus fuerat, honorifice reciperet. Ailredo (6) etiam regi Merciorum, necne quibusdam aliis super eodem negotio mandavit, quibus ea de re mandare non incongruum iudicavit. Qui omnes una cum regibus mandatis pari consensione faventes, multæ cordis alacritate nobilissimum Domini famulum sese in propria recepturos remandavere. Quin etiam rex Alfridus nuntiis a latere suo directis, debito venerationis obsequio viam revocare præcepit. Regali ergo invitatione, nec non pontificali præceptione conventus ad suam ecclesiam rediit. O quam felix ille dies omnibus per id locorum commanentibus exstitit, quantamque mentis lætitiæ cunctis in circuitum populis habitantibus attulit, qui beatum Wilfridum ab exilio revocatum primus videre promeruit! Quis hujus lætitiæ formam plene capiat? quis eam cordibus aliorum per sui omnis officium infundat? Crebra monachorum examina obviam Patri procedunt, clericorum agmina cum totius frequentia plebis suo pastori certatim occurrere contendunt, et omnes elata voce Dominum benedicentes eum suscipiunt, ac in ecclesiam ducent. In qua ille roboratus, et a qua post modicum eliminatis quæ censura æquitatis auferri debere monstravit, quidquid terrarum aut reddituum juri ecclesiæ competeat, brevi recuperavit; nihilominus quoque divinitatis verba subditorum cordibus quotidie per illum infunduntur, et in eis fons aquæ salientis in vitam æternam (Joan. iv, 14) exoritur. Christi fides cum donorum operum redhibitione recalescit, opus autem perfidiæ et malignitatis ubique frigescit. Quamobrem pax sinceræ cordium, tranquilla opulentiæ rerum, alacritas magna in Dei servitium, jucunda delectatio, delectabilis jucunditas processit in Dominum: quæ omnia magnam contra ipsum invidiam diaboli concitavere. Verum miles Christi jam bene instructus armatura verbi Dei, jamque plurima expertus tentamenta diaboli, quo in bello excitior, eo ad deſiciendum difficilior erat: moremque fortissimi bellatoris imitatus, non modo se sed et suos commilitones hostem cædendo dextra lævaque protegebat. Sicque diabolo impenetrabilis, per quinquennium in sui status dignitate permansit.

52. Sed, o inexterminabilis invidia diaboli! o vio-

lenta damnatio ejus! et quam difficile ad subterfugendum ex consuetudine admissum jus possessionis ejus! Dum enim viro virtutis quid novi in pacis subversionem objiceret non inveniret, antiquarum dissensionum persuasores in pristinos motus excitat, et celeriter per eos regem, pace discussa, in iram contra pontificem armat. Nam, verbis delatorum accensus, in varias et multiplices possessiones ejus cœpit subita cupiditate æstuarè, et eas juri ecclesiarum, quibus datæ fuerant, non jure auferre. Cui quoniam Wilfridus episcopali auctoritate contraire non timuit, gravi contra se regem iracundia inflammavit. Unde factum est ut rex illum omnibus suis spoliatum a regno suo pelleie proponeret. Ad quod peragendum ut archiepiscopum Cantuariensem propositi sui executorem haberet, opposuit illi quod statuta pontificum ipsius sedis non servaret, et præcipue venerabilis Theodori, qui nuperime vita decesserat. Et quoniam nefas erat illum episcopum Anglici regni in auctoritate haberi, qui statutis Cantuariensis episcopi vel leviter contraire auderet, Wilfridum sese hac de calumnia non omnino excusare valentem in regno suo episcopum esse volebat. Siquidem Wilfridus ea statuta Theodori suscipiebat, eisque debitam obedientiam exhibebat, quæ a canonibus instituta et primis atque postremis archiepiscopatus temporibus sui in pace constituit: verum ea quæ temporibus interrupta pacis, ut fertur, pro libitu, non pro ratione statuerat, nullo pacto suscipere, nec eis assensum præbere volebat. Quapropter quasi inobedienciæ et contumaciæ macula contra sedem totius Britannicæ matrem in eo reperta, pristina est auctoritate privatus, et apud Butvaldum archiepiscopum, qui Theodoro successerat, pro negotio accusatus. Abiectus ergo ad fidelem amicum suum regem Merciorum nomine Ailfredum secessit: a quo gloriose susceptus, sub protectione Dei et illius aliquanto tempore conversatus est.

53. Inter hæc rogatu regis Alfridi Butvaldus archiepiscopus præcepit generale concilium episcoporum totius Britannicæ congregari in campo qui dicitur Eastfeld. Cui concilio ut Wilfridus suam præsentiam exhiberet mandatum est, simulque promissum omnem se justitiam de injuria quam sibi querebatur illatam recepturum, si tamen injuriam sibi factam certa ratione ostendere posset. Quid plura? venit ad synodum, sed nequaquam invenit jus sibi promissum. Quidam enim episcopi, regis voluntati faventes, mox in concilio virum Dei falsis calumniis exagitare, et quibus poterant contrarietibus perturbare cœperunt. Cumque ea quæ objecerant, nulla veritate subnixâ probare valerent; tandem suis objectionibus id adjecere, illum decretis Cantuariensis archiepiscopi Theodori minime parere. Quibus ille: « Decretis, inquit, venerandi Patris Theodori, quæ in pace et canonica auctoritate promulgavit, conscientia teste devota mente subdi,

(6) Has litteras refert Willelmus non tamen eas quas Theodorus ad Alfridum direxit.

eisque (ut justum est) per omnia obtemperare volo, et secundum ea judicari pro ratione nullatenus abnuo. Attamen, precor, mihi dicatis quidnam sit, quod jam per plurimos annos litteris ab apostolica sede directis inobedientes existitis, et tantopere me accusatis, quod eas institutiones Theodori non recipio, quas ipse non auctoritate canonica, sed discordia dictante composuit, ut vos ipsi optime nostis.

54. Ad quæ cum verba penitus ratione carentia turbato murmure jacularentur, juvenis quidam curialis, viro Domini bene familiaris, circumstantium multitudini sese immersit, ac ad illum perveniens ei totius tumultuantis concilii causam aperuit, ut sibi provideret suasit: confestim per viam quam venerat clanculo curiam rediit. Præmonitus igitur et præmunitus relatione fidelis amici, tanto constantius æquitatis sibi defensionem adscivit, quanto et ipsos judices suos scienter contra justitiam agere scivit. Stat igitur inter verborum jacula securus, quoniam suæ libertas conscientiæ fuerat ei dextra lævaque impenetrabilis murus. Quod ubi compertum habuere, quem verbis superare nequibant, injeitis minis ad suum velle detorquere quærebant. Quibus cum responsa dare ad illorum vota minime vellet: « Scito, inquit, quod justa damnationis sententia punieris, nisi cito ea quæ tibi sunt objecta dato responso deleveris. » At ille: « Ad majus quod mihi a vobis objectum esse intelligo, scilicet me decretis gloriosi Cantuariensis Ecclesiæ præsulis nolle parere, jam respondi; et hoc ipsum, si vultis, iterum iterumque respondeo, quod ejus canonicis institutionibus per omnia subjici volo. » Quæ verba fraudulenta mox calliditate ex ore ejus rapuerunt, et hoc ejus dixerunt canonicum institutum esse ut superbi et inobedientes deprimantur, humiles vero et obedientes extollantur. « Tu autem et contra dominos tuos in superbiam es elatus, et nihilominus archiepiscopo tuo inobediens comprobatus. Quapropter æqua ratione judicatum et statutum est ut omnibus tuis spoliatus, elationis et inobedientiæ pœnas exsolvas. » Quo audito horror et ipsos inimicos ejus invasit, dicentes impium esse, virum quaquaversum nationibus honorabilem sic absque ullo certo crimine omnibus suis spoliari. Unde rex et archiepiscopus, a nonnullis interpellati, monasterium quod ipse beatus Wilfridus in HRipis (ut superius diximus) construxerat, ei cum omnibus quæ ad illud pertinebant concessere, ea conditione proposita, ut illic quietus sederet, et absque licentia regis septa monasterii non exiret, nec curam episcopalis officii ulterius administraret.

55. Hac igitur mutati iudicii clementia coram omnibus accurato sermone exposita ad hoc laboratum est, et Wilfrido quasi utile consilium datum, quatenus ipsemet pro pia subscriptione se degradari ab officio episcopali eligeret, quo liber a tumultu sæcularium contemplationi vitæ cœlestis intendere posset. præsertim cum ei feliciter esset privatim (ut

A dicebant) in Dei servitio solum conversari, quam insudantem ministerio pontificali jurgis hominum quotidie fatigari. Sensit prudentia viri hujusmodi consilium quali de fonte manavit: et admiratus fraudem illorum, tali omnes oratione confutavit. « Virtus, ait, veri consilii quæ numeratur in septem donis Spiritus sancti, nihil in se dupliciter admittit: ac sic quo simpliciori fonte procedit, eo locum in animo famuli Dei quo suscipiatur, liberius invenit. Vestrum autem consilium, quod simplicitate Spiritus sancti carere quivis intelligere potest, tanto a me longius abjicio, quanto ex his quæ in me prius congressistis unde procedat aptius video. Mendacia nempe quæ contra me malitiose composuistis, non potuerunt ex se procreare donum Spiritus veritatis. B Quare secundum consilium verum proprii censura iudicii me gradu sacerdotali non deiciam, quia factor quod, licet indignus, opera tamen pontificatu non mediocriter digna adjunctus Domini gratia feci. Hinc est, quod ecce per annos quadr. ginta intemperate fidei veritatem quibus potui prædicavi, et contradicentes invicta ratione devicti, devictos ab omni veritatem docendo errore correxi, correctos lumine verbi Dei perillustravi, ac membris Ecclesiæ Christi copulavi. Hæc tamen non ego, sed Deus ipse per me. Ritus insuper ecclesiasticæ observationis multis per Angliam locis Scotica traditione depravatum, apostolica fultus auctoritate, correxi. Hæcine aliæque perplura, quorum in præsentem remiseri piget, hoc meruerunt, ut quasi legum proditor patriæque delator nusquam tutus esse permittatur? Præceptis saltem apostolicæ sedis, quæ me jam simili injuria accusatum atque damnatum excusare, et absolutum esse constituere, obtemperetis, si nec pro amore, nec pro timore Dei quietum esse permittere vultis. Sed, ut puto, illa præcepta aut obliti estis, aut certe scita aut cognita pro nihilo ducitis. Quapropter licet senio sim confectus, re tamen vera noveritis me Romæ coram apostolica sede probaturum esse calumnias, quas mihi pro regis indignatione imponitis, veras non esse; nec minus vere me prædicaturum esse scitis, quali studio sacerdotale ministerium geratis, qui magis vultis injustitiæ hominum favere, quam justitiæ Dei tenere. Quod satis est manifestum, dum me, contra æquum et verum, tanto studio impugnatis, quem veritati et justitiæ studere aperta ratione videis; et insuper nihil adversi pro iis, quibus me accusatis, conscientia teste meritum ad hoc tentatis perducere, ut contra jus in meipsum sententiam damnationis edicam. Sed hac in re noveritis quod vobis nequaquam consentiam, sed fiducialiter appello sedem apostolicam. Verum autem quisquis mecum agere vult, a me hodie invitatus mecum illuc ad iudicium pergat. » Talibus verbis rex in iracundiam vehementer accensus, violentia sui exercitus eum opprimere, et ad subeundum iudicium suum cogere cogitabat, si archiepiscopi consensum in hoc potuisset habere.

56 Post hæc concione soluta vir Domini ad regem

Ailredum redit, et totius negotii suam sibi aperuit. Qui tantæ fraudis malignitate stupefactus, injuriam ei illatam vehementer indoluit. Alfridus quia Wilfridum ad suum velle tractare non potuit, ne tamen in hac parte nihil posse putaretur, disposuit ea quæ ipse servis Christi ad victum paraverat omnino convellere, dissipare, distrahere, et eum ipsum locum habitationis eorum penitus desertum efficere. At etenim dispositio judicis qui humano fautori cedere nescit, locum famulorum suorum in manibus peccatorum nequaquam ire permisit. Denique Pater Wilfridus priusquam eundi Romam iter arripere, ad locum venit, fratres ut se per omnia Deo commendent admonuit, et ne hominis iram timerent magnopere jussit, dicens, nil penitus eis posse nocere, si Deum protectorem mererentur habere; haberent autem, si eum vere diligerent, eique semper sincero corde servirent. At illi verba sui Patris obediendo susceperunt, et in Deo contra omnes adversarios Deum protectorem habere meruerunt.

57. Cum autem beatus Wilfridus Romam venisset, magnifice tam a Joanne apostolicæ sedis antistite, quam et a populo Romano susceptus est. Adventus autem sui causa cum coram apostolico multisque episcopis ventilari deberet, præsentibus accusatoribus suis locum sese defendendi accepit. Itaque surrexit, causam suam coram omnibus (7) dixit; quod dixit, sic se habere firma veritatis ratione probavit. Unde communis judicii sententia viri Dei innocentia comprobatur, atque accusantium falsæ calumniæ reprobantur. Super hæc quoque venerandus papa Joannes a cunctis exoratur, quatenus apostolica sanctione, et justitia justis debito honore sublevetur, et injustitia ei resistentium congrua damnatione prematur. Jovit autem causam illius lectio synodi venerabilis papæ Agathonis, quæ quondam in sui præsentia (sicut diximus) acta est, cum in consilio episcoporum ipse medius resideret. Nam cum, re exigente, synodus eadem jussu papæ legeretur, et coram nobilibus plebisque frequentia diebus aliquot recitaretur, ventum est ad eum locum, ubi scriptum erat: « Wilfridus, Deo amabilis, episcopus Eboracæ civitatis apostolicam sedem de sua causa appellans, » et cætera quæ supra posuimus. Quod ubi lectum, stupor apprehendit audientes, et silente lectore cæperunt alterutrum requirere, quis ille Wilfridus episcopus esset. Tum Bonifacius apostolici papæ consiliarius, et alii per plures, qui eum temporibus Agathonis papæ ibi viderant, dicebant ipsum esse episcopum, qui accusatus a suis, atque a sede apostolica judicandus nuper Romam adventus: qui jam dudum, inquit, æque accusatus huc adveniens, mox audita dijudicataque causa et controversia utriusque partis, a beatæ memoriæ papa Agathone probatus est contra fas esse a suo episcopatu

(7) Epistolam ejus Joanni papæ in sui purgationem oblatam refert Willhelmus: nec non litteras Joannis papæ in gratiam Wilfridi directas dominis

A repulsus. Unde etiam tanti apud eum habitus est ut ipsum in concilio quod congregarat episcoporum, utpote virum incorruptæ fidei et animi probi, residere præciperet. Quibus auditis, omnes una cum ipso summo pontifice dixerunt, virum tantæ auctoritatis, qui per quadraginta prope annos episcopatu functus erat, nequaquam damnari debere; sed absolutum ad patriam, utpote immunem ab omni culpa, cum honore redire. Scriptum est igitur regibus Anglorum Ælredo et Alfrido, ut si anathemate plebici nollent, illum sui episcopatus sede recipi absque retractatione facerent, eo quod ipsum injuria depositum esse omnes ratum haberent.

58. Post hæc famulus Domini magnis sanctorum reliquis locupletatus, et multa multorum veneratione perfunctus et exhilaratus, patriam remeandam viam repetit. Cumque in partes Galliarum devenisset, subita infirmitate corripitur. Qua crescente, tanto dolore vexatur ut equo minime vehi valeat, sed ministrorum manibus in grabato portaretur. Sicque delatus in Meldunæ civitatem Galliarum, quatuor diebus ac noctibus similis mortuo jacebat, habitu solummodo per tenui vitæ se funditus subtractum non esse demonstrans. Cum vero ita sine cibo et potu, sine voce et auditu quatuordecim perseveraret, quinta demum die cum jamjamque moriturus a suis plangeretur, sanctus Michael archangelus a Domino mittitur, per quem sanitati pristinæ restituitur. Cui Pater intendens, ac velut optime cognito posse suo vultus alacritate adgandens, lætus jacebat, quidnam sibi dicere vellet operiens. Stans itaque angelorum princeps hujusmodi verba viro locutus assentur: « Wilfride, concivis dignissime, surge, quid jaces? nam licet inter cives cælorum numereris, tamen propter orationes filiorum tuorum hoc tempore non morieris, præcipue per merita et intercessionem beatæ Mariæ genitricis Dei et perpetuæ Virginis. Oravit enim pro te, propterea quod quædam opera sibi placuerint facta per te. Scit nempe quid operis Petro feceris, quidque ipsius fratris Andreæ construxeris. Quapropter nunc quidem a morte revocaberis, ac vitæ salutique restitueris, sed paratus esto, quia post quadriennium rediens visitabo te. Patriam vero perveniens, maximam possessionum tuarum, quæ tibi sunt ablata, portionem recipies, atque in pace tranquilla vitam terminabis. » Quibus dictis, visio angeli colloquentis ab ejus conspectu elapsa est. At ille protinus ac si de gravi somno expegetus surrexit, sedit, apertisque oculis circa se choros psallentium flentiumque fratrum aspexit, ac modicum suspirans, ubinam esset Acca presbyter interrogavit. Qui statim vocatus intravit, et videns eum melius habentem ac loqui valentem, flexis genibus cum omnibus qui aderant fratribus Deo gratias egit. Et cum parum consedisent, ac de supernis judiciis trepidi aliqua confabulentissimis Ethelredo regi Merciorum, et Alfrido regi Deiorum et Berniciorum.

lari cœpi sent, iussit pontifex ceteros ad horam egredi. Dehinc ad Accam presbyterum conversus, quæque viderat ordine retulit, tremenda illum adjuratione construens, ne dum huc vitæ superesset, cuiquam homini visione n ipsam ediceret.

59. Convaluit igitur episcopus cunctis gauden-
tibus, cœptoque itinere Britanniam venit. Epistolis
autem quas a Romanæ sedis antistite acceperat in
conventu nobilium lectis, Birtwaldus archiepiscopus
et Ælredus quondam rex, tunc autem abbas, eis
libentissime saverunt. Qui videlicet Ælredus acci-
tum ad se Coenredum, quem post se regem fecerat,
hortatus est ut servum Domini ex animo semper
coleret, eligeret, foveret et contra omnes adversa-
rios indefessus ei propugnator existêret. Rex annuit.
Alfredus vero rex Northanhumbriorum, sicut regni,
sic et indignationis fraternæ malens successor esse,
quam jussioni apostolicæ deposito rancore mentis
assensum præbere, ambagibus quibusdam objectis
intebatur ostendere, sibi penitus non esse possibile
quod præcipiebatur explere. Verum omnium secre-
ta cordium scrutans sapientia Dei nequitiam ejus
attendit, attendens examinavit, examinans damna-
vit, ac corpus illius acri doloris invectione sic debili-
tavit, ut protinus lecto reciperetur, et omni pene
membrorum officio destitueretur. Qui cum se mori
cognosceret, adhibitis testibus promisit, quod si
Deus vitam sibi concederet, et jussis apostolicis
vellet obedire, et Wilfrido omni tempore inclinatus
existere. Sed ipse quidem sine retractatione a vita
recessit, et Ædulfus quidam ei in regnum successit,
prædecessorem suum crudelitate et cordis obstina-
tione præcedens. Nam sanctus Wilfridus ad ejus
curiam de Ripis veniens per nuntios an paci acquie-
sccret inquisivit. Quibus ipse pro antiqua et insita
sibi nequitia dure respondens: « Per meam, inquit,
salutem juro, quia nisi infra spatia sex dierum meo
regno decesserit, quoscunque de suis invenire po-
tero, vita privabo. » Hæc propter, facta conjuratione
contra eum, regno quod duobus mensibus tenuit
depulsus est. Post quem regnante Osredo filio Alfridi,
cum synodus esset coacta juxta fluvium Nid, post
aliquantum utriusque partis conflictum, tandem
cunctis faventibus beatus Wilfridus in sedem suæ
ecclesiæ receptus est (8). Cujus familiari amicitia
rex Ofredus magno affectu copulatus, per omnes
imperii sui terras præcepit, quatenus nemo illi in
quolibet negotio contraheret, sed sicut famulo Dei per
omnia omnes obedirent. Quod factum est. Siquidem
quatuor annis quibus ipse Pater supervixit, nemo
qui sibi contradiceret fuit, non quisquam sua dicta
spernere, non sinistre vel leviter audebat interpre-
tari. Omnis enim invidia quaquaversum tum amo-
re, tum timore jacebat oppressa. Ipse Pater quod
sui ministerii curia petebat, circumquaque fideliter
exsequens, quanto magis diem suæ vocationis im-

A mine e cognovit, tanto sollicitius instabat, ut talen-
tum sibi creditum Domino suo fenore multiplicato
reportaret.

60. Et jam tempus angelica revelatione promissam
instare præsensit, cum ecce gravi corporis
languore invaditur, et fatigatus lecto recipitur. Ve-
neranda fratrum agmina, nec non et plebis cum
suis primatibus pars maxima in unum confluit,
lectum jacentis flebiliter ambit, fitque pavor gran-
dis, ne forte recedat ab illis. At ille se de labore
ad requiem, de miseria ad beatitudinem, de tristitia
ad parennem lætitiã migrare perpen lens, tristia
corda circumstantium quibus poterat verbis conso-
labatur, dicens eos lugere pro se nullo modo deberé,
quem non ludibria, sed summe jucunda post mor-
tem adire certissimum possent habere. Ipsam vero
seriem verborum quæ in eorum consolationem,
simul et in sanctæ vitæ propositum servandum
exhortando locutus est, quis explicet? Nam quanto
magis incommutabilitati veræ consolationis et
æternæ vitæ appropinquabat, tanto plenius ejus
dulcedinem hauriebat, et haustam quorumque assi-
stentium auribus infundebat: et ut ejus sacra infu-
sionis virtutem audientium corda conciperent, quæ
verbis dicebat, mirabili signorum efficacia in ipso-
rum oculis sic esse comprobabat. Quæ signorum
efficacia eo magis vnum comitabatur, quo vitæ
h jus transitoria fragilitate decedens, summæ Veri-
tati æternaliter copulabatur. Unde fateor dicere
meum non esse, quot infirmi per eum infirmum
sunt ab omni infirmitate sanati, quot demoniaci
liberati, quot paralytici solidati, quot cæci illumi-
nati, quot surdi mutique curati, quot aliis calamita-
tibus afflicti, operante Deo, per eum magnifice re-
creati. His aliisque de causis maxima hominum
multitudo de longinquo properabat, eique se ac suos
proximos pro studio commendabat: quos ipse
sancto mentis affectu Deo commendans hortabatur
Dei mandata sincera charitate amplecti, eisque per
omnia debitam obedientiam cum reverentia cal-
bere.

61. Instabat igitur tempus et hora, quæ a nullo
mortalium potest præteriri, totaque infirmitas
quæ famuli Dei corpus premebat, vitalis subit. Ag-
mina diversi ordinis astant, et vota laudis Deo pro
illius obitus expectatione persolvunt: ac licet ob
desolationem sui nequaquam lugere non possent,
spe tamen maxima consolantur, quia se spirituali
ejus præsentia nunquam destituendos fore confi-
dunt. Ipse vero Pater circumstantium filiorum nimia
charitate tenuiter respirans, defessum caput pauli-
sper erexit, atque in his verbis eos alloqui cœpit:
« Gratia divini amoris ut in vobis jugiter maneat,
fratres dulcissimi, tota virtute operam date. Quam
gratiam ut feliciter mereamini perpetualiter obti-
nere, fraterni amoris officia studiose invicem exer-
pincipe secundo a rege, ex Monastico Angli-
cano.

(8) Adnitate potissimum Elfreda sorore Alfridi,
albatissa Sticaneshalensi post Hildam: conspirante
etiam vero illustri Bertholdo, apud Willelmum,

cere studete. Nil quod vos ab istiusmodi officiosa charitate seducat attendatis, ne ab ea quæ in Christo est sinceritate cadatis. Maligni insidiatoris quos fidelibus tendit laqueos nostis, quærentis eorum animas deceptoris captare figmentis. Quæ figmenta, sicut a me sæpe audistis, omni sollicitudine cavete, et prout me facere vidistis, a vobis procul abjicite. Hæc facite, et Deus pacis erit vobiscum. Et nunc, fratres mei dilectissimi, nolite moras inferre migranti. Vos equidem, vos jam olim me ad vitam euntem revocastis; sed modo parcite, quæso. Juvat enim me deposito carnis onere Agnum Dei sequi. Ultra vobis in hac carne non apparebo, donec Christus resuscitet me vobiscum in fine sæculi hujus. O viscera mea, valete. Urgeor, o jam defungar, et, o fratres, vigilate ne vos somnus perpetuæ mortis involvat. Hæc ait, et duræ quieti membra prostravit. Fratibus autem psalterium ex ordine decantantibus, et jam usque ad versum psalmi centesimi tertii pervenientibus: *Emitte spiritum tuum et creabuntur* (Psal. ciii, 50), spiritum suum in manus Creatoris feliciter emisit, et sic Agni Dei convivium perpetuo recreandus adivit. Transit autem (9) anno Incarnationis Dominicæ 709, qui est annus vitæ ejus 75, episcopatus vero 45. Sepultus sane est in monasterio suo, quod ipsemet in Ripum a fundamentis instituit, ac Deo in honorem beati Petri apostolorum principis consecravit. Ubi ut se nequaquam vitam perdidisse, sed in melius mutasse mortalibus probet, quæ in hac vita positus fecerat, huic vitæ subtractus miracula, cum res exigit, facere non cessat.

62 Vestes illius, prout ante mortem disposuerat, distributæ sunt. Unde interulam ejus sanctissimi corporis sudore madentem cuidam religiosæ abbatisse minister deferendam accepit. Quam mulier quædam paralysi dissoluta, ut tangere merebatur, obnixè rogavit. Sed hæc quidem ipsam vestem tangere non meruit, verum aquam, ubi eadem vestis intincta fuit, in potum accepit. illicoque sanata est. Post hæc quidem inimici hominis Dei, propriæ iniquitatis igne succensi, domum in qua ipse huic vitæ modum fecerat, injecto igni succendere conati sunt. At virtus defuncti viventem terruit ignem, domum illæsam servavit, hostes fugavit, taliterque illum veraciter vivere demonstravit.

63. A die vero depositionis ejus jam anno transcurso, convenit undecunquæ maxima populi multitudo, utpote piæ depositionis illius memoriæ excubias celebratura. Cum ergo turba pernox sua Domino vota persolveret, et paternæ consolationis affectum irrecuperabiliter sese in illo perdidisse defleret, aspiciunt, et ecce lux cœlitus ab Oriente demissa totum locum famuli Dei novo splendore

(9) *Defunctus est in monasterio suo quod habebat in provincia Undalum sub regimine Cudbaldi abbatis, et ministerio fratrum perlatus in primum suum monasterium quod dicitur in-Ripum, positusque in ecclesia S. Petri juxta altare, ex Beda. Dies ob-*

irradiavit, omnemque noctis et tenebrarum horrorem sua præsentia effugavit. Quod videntes magnifice sunt exhilarati, fixum animo præ se habentes, non multum de corporali Patris absentia esse dolendum, cum de spirituali ejus præsentia quam aperta lucis ostensione sibi adesse didicerant, multo maxime scirent esse gaudendum. Ex hoc itaque vehemens omnium circa beatissimum Patrem Wilfridum veneratio crevit, id quoque certum omnino tenentes, quod sicut ipse sanctissimus pontifex in hac transitoria vita temporaliter degens omnibus erat mitis et affabilis, sic et nunc in illa perenni vita cum Christo æternaliter vivens, omnibus diligentibus se pius sit et exorabilis.

64. Magnitudo itaque signorum quæ ad corpus ejus Dominus de die in diem operabatur, merita ipsius longe lateque declarabat, et insigni fama permotos ad memoriam illius innumeros populos aggregabat. Quapropter locus ipse multo tempore summi honoris est habitus, et quibusque infirmitatibus pressis ad recuperandam sanitatem valde salubris. Dominus quoque hostiles incursus omni ex parte sedaverat, quia devotionem populi sui quam ad venerationem famuli sui habebat, perturbatum iri volebat. Ubi vero pro assiduitate confluentis turbæ quidam vicini tædio affici, ac ideo a loci visitatione paulatim cohibere cœperunt, contigit ut ipsorum exemplo alii a fervoris sui devotione deficerent, nec locum ipsum amplius more solito visitarent. Sicque factum est ut qui primi ad studium piæ actionis alios studio suo accenderant, postmodum sua desidia a pietatis opere quamplurimos discedere cogerent.

65. Hæc inter accidit ut hostilis incursus ipsam provinciam occuparet, occupans inibi multa hominum millia necaret, ac omnia loca monasterio beati Wilfridi circumjacentia ad instar solitudinis devastaret. Monasterium ipsum pervasum et dirutum, quod prius existerat hymnis et canticis gloriosum, modo erat ferarum et inimicorum sordibus ignominiosum. Corpus interea ipsius antistitis Christi omni honore privatum, inter ipsas sordes primo sepulturæ suæ loco mansit immotum. Sed omnipotens Deus qui sua pietate et justitia nequit privari, quorundam bene religiosorum mentes in considerationem tantæ rei excitat, atque ad demutationem illius affectum effectumque ministrat. Regebat ea tempestate Christianitatem in Anglia vir bonus et sanctus Odo Cantuariensis Ecclesiæ archiepiscopus, utpote totius Britannicæ primas, qui cum sua sollicitudine dispositionibus omnium Ecclesiarum invigilabat, ipsas Ecclesias, prout ratio postulabat, visitare solebat. Qua sollicitudine actus, cum quodam tempore Eboracensem provinciam adisset, et

itus viii Kal. Maii ex dictis, et ex Kalendario vetusto Missalis Gemeticensis, a Roberto Londoniæ episcopo concessi ante annos sexcentos. Bacula abbas inter ceteros corpus Wilfridi sindone involuisse fertur in Monastico Anglicano.

ea pro quibus venerat strenue peregrisset, ad Ripum pergīt, monasterium beati Wilfridi consideraturus. Aderat, et horrida solitudine visa lacrymis manat. Quo illis in partibus demorante, si quorum corda (ut dixi) Deus ad demutationem cœlestis thesauri tetigerat, iati se opportunitatem ad expletionem sue voluntatis accepisse, præmissa supplicatione ad Dominum, quod diu mente tractaverant, opere implere satagebant. Sicque factum est. Nam, si tuto die, ad locum veniunt; terram ubi corpus beati Wilfridi sepultum jacebat aperunt, omnia ossa reverenter cum pulvere levant et ea venerabili Odoni Cantuariensi archiepiscopo præsentant; quatenus ipse ea Cantuariam secum deferret, et in ecclesia Christi, cui præsidebat, pro voto reconderet. Monasterio et enim ipso quo condita fuerant, secundum quod prædictum est, in solitudinem miserandam redacto, nullus habi locus resederat, in quo locari servarique tuto valeret. Quocirca arbitrati sunt, nusquam tutius aut justius ea servatum iri posse aut debere, quam in ecclesia Cantuariensi, ea videlicet causa, quod et illo tempore Cantia magna pace vigebat, et quia ipse beatus vir olim fraude quorundam supplantatus, cum conversari non posset in Ecclesiæ Eboracensi eadem Ecclesiæ Cantuariensi per sacerdotale officium curam impenderet. Justum siquidem illis visum fuit ut illic mortuus in pace quiesceret, ubi vivens in pace quieverat. Præter hæc quoque affectus sacri amoris, quem ad venerandum Odonem habebant, maxima causa fuit. Nam cum illum talia dona diligere novissent, in hoc se ejus dilectioni morem gerere veraciter intelligebant. Ne tamen locus quem ipse beatus Wilfridus dum in corpore degeret, præ cæteris amavit, ipsis reliquiis penitus privaretur, aliquantula earum pars est ab eis cum pulvere retenta, atque in loco convenienti reposita. Porro venerabilis Odo tanto munere locupletatus Cantuariam rediit: ubi magna totius civitatis exultatione susceptus, et in aulam Dei sacra cum laude perductus, sanctissimas beati Wilfridi reliquias quas advexerat, in majori altari, quod in honorem Jesu Christi Domini nostri sacratum erat, collocavit (10). Qua de re posteritati, ne ulla dubietas nasceretur, ipse Pater qui easdem reliquias suscepit, transtulit, ac (ut

A diximus) in altari reconludit; in prologo ipsius operis, quod de vita et conversatione ejus scripsit, hæc quæ diximus brevi sententia promulgavit.

66. Nos quoque qui ossa ipsa de præfato loco accepimus, nulla de his dubietate fluctuare permittimur. Nam in ipso loco cum multis annis dilibata servarentur, et jam ab illo tempore quo illic primo locata sunt, centenarius annorum numerus nonnullis annis superaretur, æquo Dei omnipotentis occultoque judicio civitas Cantuariorum fere tota igne cremata, atque ecclesia Christi imbi constituta eodem est incendio conflagrata. Cujus conflagrationis anno tertio jucundæ simul et gloriosæ memoriæ Lanfrancus, Cadomensis cœnobii abbas, ipsam Ecclesiam regendam suscepit. Qui, postquam est in ipso patriarchatu primæ metropolis Anglorum nobiliter usquequaque roboratus, quidquid ipsius ecclesiæ vetusti operis resederat, nova omnia constructurus everit. Cum ergo prædictum altare subverteretur, reliquæ beati Wilfridi repertæ ac levatæ sunt, atque in scrinio collocatæ. Verum, cum post aliquot annos fratrum voluntas in eo consentiret, ut magis fixo loco clauderentur, sepulcrum eis in aquilonari parte altaris factum est, et in eo sunt quarto Idus Octobris reverenter inclusæ.

67. Nos quoque, his ita de ipso Patre quoque modo digestis, jam tandem scribendi ordinem concludamus, et Deo ac Domino nostro Jesu Christo gratias de omnibus suis persolventes, finem huic opusculo imponamus. Verumtamen id in fine adjiciendum putavimus, ut si quis hæc legens vel audiens, indignitatem et ingenii mei fatuitatem remota pietate perpenderit, et ea re iis quæ de tanto Patre dicta sunt fidem præbere contempserit, noverit quia omnia, quæ de eo utcumque descripsimus, auctoritate venerabilium virorum, Odonis videlicet archiepiscopi et Bedæ presbyteri, roborata probamus, nil in eis ex nostra parte ponentes, nisi quod propriis oculis intui sumus. Illud tamen quod dixi de damnatione regis Egfridi (11), fateor nusquam legi: sed tot talesque viri ita se habuisse confirmant, ut eis nolle credere magnæ impudentiæ esse crediderim. Sit itaque laus et gratiarum actio omnipotenti Deo Patri et Filio et Spiritui sancto per omnia sæcula sæculorum. Amen.

(10) Lege hac de re Eadmeri fragmentum apud Gervasium monachum in libro De combustione et reparatione ecclesiæ Dorobernensis,

(11) Et tamen Beda *venerabilem ac piissimum* regem Egfridum vocat initio libri primi de historia monasterii sui.